

ב"ה • גיליון 22 • ערב ראש השנה תשע"ד

הכפר

באיזן ימים טובים
28 ולמים
הכפר

כפר חב"ד ארץ הקודש

לשנה טובה
בבית ואחא

**כשהרבי
יבוא**

'שליח מהכפר'
עם הרב משה
נוימן | עמ' 27

**השנה
שהייתה**

ועד כפר-חב"ד
מסכם שנת עשייה
| עמ' 22

**חייל
של הרבי**

ח"י שנים לפטירת
הרה"ח מאיר
פריימן ע"ה | עמ' 4

**המעשה
אשר יעשון**

מדור נרחב של
הלכות ומנהגים |
עמ' 10

**קבלת
עול**

בסוד עבודת
הימים-הנוראים |
עמ' 8

דבר מלכות

קטעים מדברי הרבי
בחודשי תשרי
בשנים עברו

איחולים בלשון יחיד

ונסיים כמנהג ישראל, שכאשר יהודים נפגשים יחדיו בימי חודש אלול, מביעים את איחוליהם וברכותיהם לשנה הבאה, ובלשון יחיד (כהוראת כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו) לכל אחד ואחת: "לשנה טובה תיכתב ותחתם".

(תורת־מנחם - התוועדיות' תשמ"ג, כרך ד', עמ' 1962)

עיקר ההכנה - שלום ואחדות!

כאשר הראש מרגיש את מעלת הרגל, והרגל את מעלת הראש - אזי נעשים "קומה אחת שלימה" ועד שמגיעים למדרגה נעלית יותר - "מבלי ימצא האדם ראש וסוף", שעניין זה נעשה בראשי־השנה. וכמו שכתוב "ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם", שדווקא **"בהתאסף ראשי עם"**, כולם יחד, שהוא עניין ההתכללות "מבלי ימצא האדם ראש וסוף" - נעשה "תמליכוני עליכם".

וההכנה לזה היא, כאמור, ההתכללות ד"אתם ניצבם גו'" - שכל בני ישראל יחד הם "קומה אחת שלימה", ועד שעיקר ההכנה לראשי־השנה נעשית עלידי עניין השלום והאחדות.

(תורת־מנחם - התוועדיות' תשי"ד, חלק שלישי (יד), עמ' 215)

בכוח היהודי לתקן את העבר

הוראה פשוטה, שהיא אקטואלית במיוחד בימים אלה של "עשרת ימי תשובה", והיא שלכל יהודי הוענקו כוחות כדי להשלים ולמלא את

יוצא־לאור ע"י ועד כפר־חב"ד

עורך: זלמן רודרמן

הפקה: מאיר איידלמן

משתתפים: יוסף־יצחק קמינצקי, מנחם ברוד, שמואל רסקין, נחום רבינוביץ', משה מרינובסקי, ראובן פבזנר

צילום: ישראל ברדוגו, יואל בליניצקי, COL, מאיר דהן, מאיר אלפסי, שמוליק סופר, ברלה שיינר, שטורעם

בשער: מבצע-שופר (של חודש אלול) בפתח ביתן השומר בחיידר 'אהלי תורה'. צילום: יואל בליניצקי

דבר הרב

בפרוס השנה החדשה, הבאה עלינו ועל כל בני"י לטובה ולברכה, הנני לאחל לכל תושבי כפר־חב"ד היקרים, כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה, בגשמיות וברוחניות. ידוע מנהגם של רבותינו נשיאנו, בכל ראש־השנה, לקבל עליהם תוספת הידור בתורה ובמצוות. בספר־השיחות תרצ"ז מסופר כי לבני כ"ק אדמו"ר הצמח־צדק היה סדר, שבכל שנה בראש־השנה היו מקבלים על עצמם תוספת חדשה בלימוד התורה. עד הושענא־רבא היה הדבר נתון בשקלא־וטריא, ובהושענא־רבא היו נכנסים אל הרבי הצמח־צדק והוא היה נותן את הסכמתו או לפעמים משנה לעניין אחר. לאור זאת הנני להציע כי השנה הזאת יקבלו תושבי כפר־חב"ד על עצמם להתחזק בקביעות עיתים לתורה.

יצוין כי ב"ה לאחרונה נרגשת התעוררות בכיוון זה, ובכמה מבתי־הכנסת יסדו שיעורים חדשים, לימוד בחברותות וכיו"ב. תבוא הברכה על המארגנים ומהם יראו וכן יעשו. חשוב מאוד לחזק מגמה חשובה זו ומהראוי שלכל אברך ואברך תהיה קביעות עיתים לכל הפחות פעמיים באמצע השבוע, מלבד הקביעות עיתים בשבת־קודש. אין כל ספק, כי החלטות ברוח זו וביצוען יגרמו נחת־רוח רב לכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, אשר יוסיף להנחות ולברך - ואף ביתר שאת - את כפר־חב"ד ואת כל אחד ואחת מתושביו, באופן פרטי, בכל מילי דמיטב. ונזכה כולנו לשנת גאולה וישועה, תכף ומייד ממש.

הרב מרדכי שמואל אשכנזי

דבר היו"ר

ר' בנימין ליפשיץ

תושבים יקרים סיום שנה הוא זמן לסיכום ולחשבון־נפש. אלה הם ימים שבהם עלינו להביט לאחור ולבחון מה כבר נעשה ומה עדיין דורש תיקון. בשנה החולפת התמקד ועד כפר־חב"ד בהמשך שיפור חזות הכפר ובפיתוח מערכת החינוך לגיל הרך. כבישים במרכז הכפר נסללו מחדש, מדרכות נוספו בצידי הדרכים והוסדר חניון נוח בכניסה למרפאה. השנה הנוכחית נפתחה בהקמת שני מעונות־יום חדשים (תודות להירתמותו הנמרצת של 'כולל חב"ד') והיא נחתמת בהקמת מתחם מפואר של ארבעה גני־ילדים חדשים, בצפון שכונת לוי־יצחק.

גם תחום ההסעדה במעונות־היום שודרג השנה, בזכות המטבח המרכזי המשוכלל

שהקים ועד כפר־חב"ד, מטבח המספק יום־יום ארוחות חמות ומזינות למאות ילדים בגיל הרך. הפאראד הגדול בל"ג בעומר ליכד את תושבי הכפר והוכיח כי השקעה מסורה מניבה תוצאות מרשימות. מפעלי־הקיץ זכו אף הם השנה לתנופה משמעותית, כאשר הקיץ הזה לא היו ילד או ילדה שלא נטלו חלק בלפחות מחזור אחד של פעילות. הרבי חניך והדריך אותנו, כי בעניינים כגון אלו לעולם אין להסתפק בהישגים שכבר הושגו. אנו אפוא תקווה ותפילה, כי תנופת העשייה תימשך הלאה ואף תוסיף ותגבר בשנה הקרובה.

שנה טובה ומתוקה
בנימין ליפשיץ

הלמדן והעסקן שהיה חייל של הרבי

בי"ב בתשרי יחול **היארצייט הח"י של החסיד הדגול הרב מאיר פריימן ע"ה**, מעמודי התווך של **כפר־חב"ד**, שנקטף בטרם עת ובשיא פעלתנותו • לפנינו שני פרקים מתוך ספר חדש עליו, שעתיד לראות אור בקרוב, מאת הסופר החסידי ר' **מנחם זיגלבוים** • שורותיהם מלמדות על אישיותו יוצאת־הדופן של הרב פריימן שמיזגה למדנות והפצת תורה עם עסקנות ציבורית מזן נדיר, ועל תרומתו הגדולה לביסוס ופיתוח חיי הגשם והרוח של **כפר־חב"ד** • **אור המאיר**

פרק חמישי

מזכיר 'בירת ליובאוויטש' באה"ק

העשור השלישי בחייו של ר' מאיר פריימן התאפיין בצעדים ראשונים שעשה בעולם העסקנות הכללית והציבורית. תפקיד זה, מזכיר ועד כפר־חב"ד, היה הראשון שמילא בעולם העסקנות. אף־על־פי שנכנס לתפקיד ללא כל ידע וניסיון מוקדמים, השתלט עד מהרה על כל שטחי הפעילות בצורה מפליאה ופעל רבות לקידומו ולביסוסו של כפר־חב"ד. הרה"ח ר' שלמה מיידנצ'יק ז"ל, שלצד עבודתו כנהג קטר ברכבת־ישראל עמד שנים רבות בראש ועד כפר־חב"ד, נטלו עמו לצדו והכניסו לרזי עבודת העסקנות הציבורית על כל מעלותיה ומגרעותיה. הוא פתח לפניו דלתות ולימדו 'סדר עבודה' של הנהגה ציבורית.

בעבור ר' שלמה, משרת יו"ר ועד כפר־חב"ד לא הייתה משרה לשם כבוד או פרנסה. את פרנסתו ופרנסת בני משפחתו הרוויח מעבודתו כנהג קטר, בעוד את תפקידו הציבורי מילא בהתנדבות מלאה. לילות ארוכים היה עושה בקרון הקטר ברכבת לדימונה הרחוקה. וכאשר שב בבוקר למרכז הארץ, היה נח מעט ולאחר מכן טורח ומתרוצץ בענייני כפר־חב"ד.

לא ייפלא אפוא כי ר' שלמה לבדו לא היה יכול להשתלט על כל העסקנות שנדרשה למען כפר־חב"ד ותושביו; בפרט בשנים ההן,

כאשר צריך היה להרחיב את כפר־חב"ד ולתת מענה לאלפי בעיות, קטנות כגדולות, שנוצרו והתפתחו במשך הזמן. מן ההכרח היה כי דמות נוספת תעסוק בענייני הכפר, הן במשרדי הוועד שבכפר־חב"ד מול ציבור התושבים, והן בטוויית קשרים מול משרדי ממשלה וארגוני סיוע ועזרה שיכלו לסייע לכפר הצעיר לעמוד על רגליו.

לתפקיד זה, 'מזכיר כפר־חב"ד', נכנס אפוא ר' מאיר. זאת לא הייתה משרה מוניציפלית גרידא כלל ועיקר, היא הייתה הרבה מעבר לזה. היא נשאה בחובה תפקיד של שליחות ממדרגה ראשונה. כדי להבין את משמעות התפקיד, מן הראוי להקדים ולסקור מעט את תולדותיו של כפר־חב"ד.

"בירת ארץ־הקודש"

קיץ תש"ט. בחודשים אלו עלה על הקרקע היישוב כפר־חב"ד שהוקם בידי חסידי חב"ד שהגיעו מרוסיה, חסידים פליטים, רובם קשיי יום.

עשרות רבות ואפילו מאות כפרים פוזרים ברחבי הארץ, מהחרמון שבצפון ועד אילת שבדרום; בתוכם, כמעט במרכזם, עמד כפר אחד יחיד, שונה מכולם - 'כפר־חב"ד' שמו. הוא אחד ואין שני לו, הוא יחיד ואין דומה לו.

מייסדיו ובוניו הלוא הם כ"ק אדמו"ר הרי"צ נ"ע, ולאחריו כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו. הרבי לא החשיב את כפר־חב"ד ל'עוד יישוב'

שבו מתגוררים תושבים, אלא למקום מרומם ומיוחד. לא ייפלא אפוא כי כפר־חב"ד היה לאחד המקומות החביבים ביותר בעיני הרבי, וזאת על־אף שהרבי הקים קריות ושיכונים חב"דיים נוספים ברחבי הארץ.

אין עוד יישוב שהרבי הרבה לדבר ולכתוב עליו כמו כפר־חב"ד, ואין כמעט רב או עסקן שעמד בקשרים עם הרבי והרבי לא עודדו לבקר בכפר־חב"ד ואף לכתוב לו במפורט את התרשמותו ממנו. יתרה מזו, הרבי היה מעורב גם בחיי היום־יום של הכפר ודאג לכל הפרטים ופרטי־הפרטים הנוגעים לביסוסו ולהתפתחותו של הכפר והמוסדות שנבנו בו.

מעורבותו של הרבי נגעה גם לעניינים הגשמיים - אשר לכאורה הם בגדר טפל ו'חיצוניות' למהות הכפר - כמו הניקיון, סגנון בניית הבתים, מראה רחובות הכפר וכולי. זאת, כמובן, בצד הדאגה לרוחניותו של הכפר - שיתנהל ככפר חסידי המתאים בכל הפרטים לרצון מייסדו, ושענייני תושביו יתנהלו באופן תקין ומסודר בכל התחומים.

בהזדמנויות שונות התבטא הרבי כי כפר־חב"ד נחשב ל'בירת ארץ־הקודש'. במכתבים ובשיחות־קודש רבות הפליא הרבי במעלת הכפר וקרא עליו את לשון הכתוב בתהלים, "כי שם ציווה ה' את הברכה, חיים עד העולם". הרבי אף עודד את חסידי חב"ד והקרובים אליהם להתיישב בכפר ולעבוד במוסדותיו, בקובעו כי זהו 'צינור השפע' לקבלת ברכות רבותינו נשיאינו הקדושים, בגשמיות וברוחניות.

זה המקום וזו העבודה למענם גוים ר' מאיר פריימן, שהבין מיד כי אין זו עוד עבודה פקידותית מקומית, אלא עבודת קודש הקשורה עם פיתוחו ושגשוגו של כפר־חב"ד ותושביו, לנחת־רוחו של הרבי. ואם מדובר היה בגרימת נחת־רוח לרבי, ר' מאיר היה מהראשונים שהתמסרו למלאכה.

ר' מאיר ידע לשנן על־פה את דבריו המיוחדים והמרגשים של הרבי לפעילים שעסקו בבניינו של הכפר, בפיתוחו ובשגשוגו: "וגדול זכותם של כל אלו שיתמסרו במסירה ונתינה הדרושה לעבודת ועד כפר־חב"ד. ובוודאי רבותינו נשיאנו יעוררו רחמים רבים להצלחה מרובה בהאמור וגם לברכה מרובה בענייניהם הפרטיים, הן הרוחניים והן הגשמיים".

כעשר שנים שימש ר' מאיר בתפקיד מזכיר ועד כפר־חב"ד. הוא לא ראה בכך שררה, אלא עבדות של ממש. הוא נפגש עם אישים שונים ממשרדי הממשלה כמו גם מהרשויות השונות, והשתדל אצלם למען הכפר - בנושאי תחבורה, מערכת זרימת מי שופכין, הנחת קווי חשמל, סלילת כבישים, בינוי ושיכון, הוספת כיתות־לימוד, הקצאת תקני חינוך ועוד רבות.

ר' מאיר בעצמו היה זה שהגיש את הבקשות, ביקש אישורים, השיג תקציבים, טרח והתרוצץ ממקום למקום. כך, למשל, עסק בכל הקשור לבניית עשרות בתים בכפר־חב"ד. מחד גיסא, עמד בקשר עם משרד־השיכון, כאשר כל מלאכת הבנייה של הבתים מונחת על כתפיו. ומאידך גיסא, עמד מול התושבים, כל משפחה

הרב פריימן (ראשון משמאל) בסיוור עם איש הסוכנות מר משה רבלין. מימין, ר' שלמה מיידנצ'יק ע"ה

הרבי ראה בכפר־חב"ד מקום מרכזי שממנו יפוצו מעיינות התורה והחסידות ושממנו ייצאו הוראותיו לכל יושבי ארץ־ישראל. מסיבה זו ביקש ויזם הקמת מוסדות חינוך לבנים ולבנות, ברמות שונות, כדי שאלה ישרתו את כל תושבי ארץ־הקודש.

מנהל, מזכיר ופקיד כאחד

הרה"ח מאיר פריימן ע"ה

ומשפחה ורצונותיה, והשתדל לתת מענה נכון ויעיל לכל פונה.

העשייה של ר' מאיר נגעה בכל תחומי חייהם של התושבים, כאשר הוא המוביל, הדוחף והיוזם, וכל זאת מתוך הארת־פנים מיוחדת לכל אדם.

מעולם לא נראה ר' מאיר יושב על במה בטקס כל שהוא או בקדמת קהל המשתתפים, באחד ממאות הכינוסים או ההתוועדויות שנערכו בכפר־חב"ד במרוצת השנים. הוא ברח מזה כמפני אש. כבוד, גדולה או שררה, רחוקים היו ממנו כרחוק מזרח ממערב.

סיפר ר' שלמה מיידנצ'יק, יו"ר הוועד בתקופה המדוברת:

"אחד המאפיינים הבולטים של ר' מאיר היה

תפיסתו המהירה בכל עניין. על־אף שלא היה לו כל ניסיון קודם בעסקנות הכלל, ובמיוחד בסוג הבעיות השוטפות שהעיקו על הכפר, השתלט ר' מאיר במהירות על כל הפרטים, כולל אלו הקטנים והשוליים. הוא עמד מיד על שורשם ועיקרם של כל נושא ובעיה שעלו על הפרק, ומצא תמיד את הדרך להתייחס לבעיה ולמצוא את הפתרון.

"בכל עירייה או מועצה מקומית יש מחלקה נפרדת לכל תחום ונושא, כשבראשה עומד ממונה מיוחד הנעזר בצוות פקידים מיומן ועתיר ניסיון. בוועד שלנו, ר' מאיר היה העובד היחיד והוא עמד בראש כל המחלקות... היה עליו להתמודד עם כל הבעיות: חקלאות, פרדסנות, מיסוי, קשר עם הסוכנות היהודית, עריכת הסכמים עם קבלנים, בדיקת תכניות בינוי ועוד רבות. בכל הנושאים האלה שימש ר' מאיר גם מנהל המחלקה, גם מזכיר וגם פקיד; והוא עשה זאת מתוך התמצאות בכל נושא, על כל פרטיו. מפליא היה לראות כיצד במהירות רבה ירד לפרטיו של חוזה מורכב שכלל עשרות רבות של סעיפים".

עוצמה חסידית בענייני החולין

לנגד עיניו של הגאון הרב מרדכי שמואל אשכנזי, רבו של כפר־חב"ד, עדיין ניצבת חיה דמותו של ר' מאיר ומסירותו למען כפר־חב"ד ותושביו:

ר' מאיר היה אחד האנשים שעסקו בביסוסו של כפר־חב"ד. הוא היה אדם אנרגטי ומסור מאוד לענייני הרבי, ובכלל זה לכפר־חב"ד. אינני מתכוון רק לפעולות השונות שעשה למען תושבי כפר־חב"ד אם כמזכיר הוועד ואם בבניית בית־הכנסת בשיכונים, בבניית המקווה או בדאגה לגנרטור לשבת. הוא פשוט היה מסור לפיתוח ולהגשמה של העניינים של הרבי. כל דבר שהיה חשוב לרבי, היה מבחינתו קודש־קודשים שצריך לעשות הכול כדי לקדם ולבצע אותו.

"מה שבלט אצלו והקסים אותי, זו הקבלת־עול שלו. הוא היה חייל נאמן. לא־פעם קיבל עליו פרויקטים שהוא לא חיפש אותם מלכתחילה. הם היו קשים ולעיתים למעלה מכוחו, אבל כשלא היה איש - הוא קפץ למים והתחיל לפעול במרץ רב.

"זכורני כי אחד הפרויקטים שנטל על עצמו היה הקמתו של עירוב מהודר במקום העירוב הישן והמוזנח. הוא פעל יום ולילה להשגת תקציב ממשרד־הדתות לשם כך, ובזאת עשה תיקון גדול. תקציב משרד־הדתות שהגיע לבסוף, לא כיסה את כל העלות, ור' מאיר טרח להשלים את החסר.

"אישיותו בלטה גם בקרב העסקנים שבנו את כפר־חב"ד וביססו אותו במשך השנים. שכן הוא היה דמות תורנית בעלת שיעור־קומה, והוא הכניס את החיים התורניים שלו לתוך העסקנות ולתוך פעילותו בכפר־חב"ד. החדיר

אווירה של תורה וחסידות בעבודה היומיומית של הוועד. בשנים הראשונות של כפר־חב"ד הסמכות של הוועד הייתה אבסולוטית. הוועד החזיק בשטחי חקלאות - הרי היו לכפר שדות ופרדסים - והוא עסק רבות בענייני בנייה ופיתוח. בתוך כל אלה הצליח ר' מאיר לשלב גם את הפן התורני. הוא עשה זאת בחכמה ובתבונה. בזה הוא היה מיוחד.

"גם באספות של ועד הכפר שהתקיימו פעם בשבוע ולפעמים פעמיים בשבוע, ר' מאיר, בתור מזכיר, היה מנווט את הדברים בחכמה ומשלב את העוצמה החסידית שלו בדיוני החולין. כך הוא בעצם מימש את השאיפה המרכזית של הרבי בעניין הייעוד של כפר־חב"ד, שמצד אחד יהיה מושב חקלאי וביחד עם זאת יהווה מרכז של הפצת תורה ויהדות". עבודה כבירה זו שהייתה מונחת על כתפיו, לא הייתה פשוטה כלל ועיקר בעבור בני ביתו של ר' מאיר. "עשר שנים אלו בעבודתו זו הטביעו חותם של ממש על ביתנו", מעידה נר"ב באותם ימים, הגב' זלטה שתחי', "כמו גם על המשפחה ועליו באופן אישי. למעשה, כמעט לא ראינו אותו במשך כל ימי השבוע. נוכחותו בבית הורגשה בעיקר מיום שישי בצהריים ועד מוצאי שבת. כל השבוע הוא היה טרוד בנסיעות, בפגישות ובסידורים. שלושה ימים בשבוע היה במשרדי הממשלה בירושלים, משתדל, מתחנן ומפציר בכל מקום לקבלת תוספת תקציבים ואפשרויות שונות - הכול לרווחתם של תושבי כפר־חב"ד".

פרק שמיני ואהי להם למקדש מעט

בד בבד עם עבודתו בחינוך כמנהל ב'ית רבקה' בכפר־חב"ד ב', לא חדל ר' מאיר להתעסק בענייני הציבור בכפר־חב"ד. ר' מאיר היה תושב כפר־חב"ד לא רק במובן הטכני, אלא חלק מהוויית הכפר ותושביו. הוא ראה עצמו חלק בלתי נפרד מהעשייה למען הכפר. את עבודתו כמזכיר ועד כפר־חב"ד עזב מזה זמן, אך המשימה להאדיר את הכפר ולהעצימו, כפי שהרבי רצה וביקש, עמדה בראש מעייניו.

כפר־חב"ד ה'בראשיתי', שלא היה אלא קומץ בתים נטושים ששופצו לטובת הפליטים החסידים שהגיעו מרוסיה, שינה את אופיו וצורתו. אט־אט נבנו בתים חדשים, נסללו כבישים, וקצב הגדילה של כפר־חב"ד הלך והואץ. הקומץ היה צר מלהכיל את המבקשים הרבים להיות חלק מ'הכפר של הרבי'.

בשנת תשכ"ב החלה להיבנות בכפר שכונה חדשה - שישים ושמונה דירות. לשכונה ניתן אז שם זמני שעם הזמן נהפך לקבוע - 'השיכונים החדשים'. ברבות השנים אוכלסו הדירות בעשרות רבות של משפחות, רובן המכריע של זוגות צעירים.

בסוד שיח, עם החסיד והעסקן הנמרץ ר' יצחק (איצ'קה) גאנזבורג ע"ה

עיתון עין בעין מדווח על העילוי הצעיר מאיר פריימן

בשלב זה התעורר צורך לבנות בשכונה החדשה בית־כנסת נאה ומכובד. בתחילה התפללו תושבי השכונה בבית־כנסת קטן, כעין צריף, שנקרא בפי כול 'השטיבל'. הוא נתן תחושה של זמניות ושטחו היה צר מלהכיל את כל המתפללים. התושבים הצעירים, שיכלו להרחיק לכת, כיתתו רגליהם אל בית־הכנסת 'המרכזי', בכביש המוביל לשכונה החדשה, או אפילו אל בית־הכנסת הגדול של כפר־חב"ד, 'בית מנחם'.

הרב פריימן (משמאל) במעמד סיום כתיבת ספר התורה הראשון של ילדי ישראל

מי שנטל על כתפיו את המשימה הכבדה והחל לעסוק בהקמת בית־כנסת ב'שיכונים החדשים' היה החסיד הרב זלמן בוטמן ע"ה. אולם כבר בשלבים הראשונים הבין ר' זלמן כי לא יוכל לשאת לבדו את העול הכבד של הקמת בית־הכנסת, והוא פנה אל ר' מאיר פריימן וביקש את עזרתו.

ר' זלמן הכיר את ר' מאיר כחסיד מלא להט וכאיש מעש המבצע כל משימה ברצינות הראויה ומתוך אכפתיות רבה. נוסף על זאת, ר' מאיר עצמו היה תושב 'השיכונים החדשים' ור' זלמן מצא בו כתובת טבעית לעזרה בעניין בית־הכנסת.

בחירתו של ר' זלמן בר' מאיר התבררה מוצלחת, וכפי שר' זלמן בעצמו העיד כי אילולא עזרתו של ר' מאיר לא היו מסוגלים לסיים את הבנייה. ר' מאיר ניחן בנטייה לקחת אחריות על מה שנעשה סביבו. כל בעיה הוא ראה כאילו הייתה זו בעייתו האישית שעליו לפותרה.

ואכן, ר' מאיר נרתם למשימה בכל כוחו ומרצו. הוא החל להתרים את תושבי השכונה כמו גם את תושבי כפר־חב"ד ואף חסידים ואוהדים מחוצה לו. גם הוא בעצמו פתח את כיסו ותרם סכומים לא מבוטלים בלי שאיש יידע על כך. תמיד עשה המוביל כדי להסתיר את מעשיו וכדי שכמה שפחות אנשים יידעו על תרומותיו יוצאות־הדופן.

הכסף עלה לשמים

בשלב מסוים פנה ר' מאיר לוועד הכפר וביקש את עזרתו לבניית בית־הכנסת, אבל הוועד סירב בטענה שהקופה ריקה. "מי שמחפש בית־כנסת מרווח יכול להתפלל ב'בית מנחם", הייתה התשובה.

באותה עת עמד ועד כפר־חב"ד לפני התקנת מערכת מי שופכין מרכזית בכפר. ר' מאיר פנה אל הוועד והתעניין בעלות ההשקעה הכספית הכרוכה בהתקנה. כששמע את הסכום, שאל: "ואם אדאג להתקנה של אותה מערכת, בחצי המחיר, האם אוכל לקבל את ההפשרה לטובת מימון תחילת בניית בית־הכנסת?". הוועד השיב בחיוב ור' מאיר יצא לדרך.

הוא פנה לחברות שונות שעסקו בתחום זה, ביקש הצעות מחיר, התמקח והוריד את המחיר ככל שיכול, עד שמצא חברה שהיא גם אמינה וגם זולה. הוא קישר בין החברה לבין ועד כפר־חב"ד, ושני הגופים חתמו ביניהם על חוזה מסודר. ועד כפר־חב"ד עמד בדיבורו, והכסף שנחסך הופנה להתחלת בניית בית־הכנסת החדש. זה היה הבסיס להקמת בית־כנסת.

בחודש מרחשוון תשל"ז נורתה אבן־הפינה והבנייה יצאה לדרך, כאשר ר' מאיר ממשיך להתרים את כל התושבים. ואולם אף־על־פי שכל אחד תרם סכום ניכר, לא היה בזה כדי לכסות את העלות הגבוהה. בנוסף על כך, הובטחו מצד הרשויות סכומי

כסף ניכרים, אך אלה בוששו להגיע, דבר שמנע את המשך העבודות של בית־הכנסת. תרומה נכבדה במיוחד הגיעה מהרב יהושע פינסון (ז"ל) מארה"ב, שביקש להנציח את זכר אביו הרב נחום־יצחק פינסון הי"ד (ועל כן נקרא בית־הכנסת על שמו 'בית נחום יצחק'). אולם גם תרומה זו לא הספיקה להשלמת הבניין.

באותם ימים קיבלה נר"ב, מרת זלטה שתחי', פיצויים ממשרד־החינוך. אלה הסתכמו ב־60 אלף לירות, בעבור חמשי־עשרה שנות עבודה והשקעה. בני הזוג ייעדו את הכסף לרכישת דירה במחיר מציאה בנחלת־הר־חב"ד. המשכנתא כבר הייתה מסודרת, ולא נשאר אלא לחתום על הטפסים. אולם משהגיע מועד התשלום הראשון, נסוג ר' מאיר מהעניין ולבסוף אף איבד את זכותו לרכישת הדירה.

לא־מעט גבות הורמו אז בפליאה והיו אף ששאלוהו מדוע לא מימש את הזכות. הוא ענה בנוסח שענה הצדיק רבי מאיר מפרמישלן (לאחר ששחט את הפרה היחידה שהייתה לו ושממנה התפרנסה משפחתו, והעניק את בשרה לעניים לכבוד שבת): "הכסף עלה לשמים...". מאוחר יותר הסביר ר' מאיר למקורביו, כי הוא וזוגתו החליטו להשקיע את כספי הפיצויים בבניין בית־הכנסת ההולך ונבנה. " בגלל קשיי התשלום עמדו הקבלנים להפסיק את הבנייה", הוסיף והטעים.

פלטות עץ "כמו ב־770"

אט־אט הלך ונשלם בניין בית־הכנסת. לאורך כל הדרך עמד ר' מאיר מול הקבלנים והספקים, חתם עמם על חוזים ועמד בכבוד בהתחייבויות השונות. בית־הכנסת כבר קיבל צורה של מבנה מרשים.

לקראת חגי־השבועות תשל"ט הסתיימה בניית השלד, ותושבי המקום נכנסו להתפלל בבית־הכנסת החדש שטרם חובר לחשמל ושאפילו מרצפות לא היו בו. "לאחר החג הוא סחב אותי לסייע לו בהקמת מערכת חשמל", מספר גיסו ואיש 'השיכונים' בעצמו, הרב שמעון בקרמן.

ר' מאיר, כמו תמיד, לא ידע מהי חצי עבודה. כיוון שהתחיל במצווה, עליו להמשיך ולעסוק גם בייפוי המצווה והידורה בבחינת "התנאה לפניו". הוא החל לטפל בכל הקשור לפנים בית־הכנסת, יופיו ותפארתו - החל בשולחנות ובספסלים, המשך בציפוי הקירות ובניית ארון־הקודש, וכלה בהקמת מקווה מהודר בצמוד לבית־הכנסת.

ר' מאיר רצה מאוד שבית־הכנסת "יזכיר" למתפלליו את בית־המדרש הגדול בליובאוויטש, 770, והחליט לצפות את הקירות באותו סוג של פלטות מעץ כפי שיש ב־770. לשם כך הזמין פלטות כאלו מארה"ב, וילדיו זוכרים את היום שבו נסע אביהם לנמל אשדוד כדי לשחרר מכולה שהגיעה עם פלטות "כמו ב־770..." בתו הגב' ביילי אייזנבאך נזכרת: "אנחנו הילדים היינו חלק מכל תהליך הבנייה. זכורתני

איש אשכולות

קווים כלליים לדמותו של הרב פריימן ז"ל

החסיד הרב מאיר פריימן ז"ל נולד בירושלים, בכ"ב בטבת תש"ה, למשפחת הרב אהרן פריימן ז"ל, מגזע חסידי חב"ד. סבו־זקנו, הרה"ח ר' ישראל שמש ז"ל, נמנה עם חסידי הרבי הצמח־צדק נ"ע.

בהיותו כבן 12 התפרסם כעילוי, בין השאר בזכות בקיאות שהפגין ב־300 דפי גמרא עליהם נבחן בעל־פה. היה זה במסגרת בחינה פומבית שארגנה 'ישיבת ערב' של צעירי־חב"ד בירושלים. הבחינה נערכה בראשותם של הגאונים החסידים הרב שלמה־יוסף זוין, הרב יעקב לנדא והרב נחום־שמריהו ששונקין, עליהם־השלום.

בשנת תשכ"ה, נסע בפעם הראשונה ל'בית חיינו'. לאחר נישואיו נתמנה הרב פריימן למזכיר ועד כפר־חב"ד. מאוחר יותר ניהל את סמינר בית־רבקה. בשנים הבאות עמד מאחורי מפעל כתיבת 'ספר־תורה לילדי ישראל', ופעל רבות להקמת בית־הכנסת 'בית נחום־יצחק', ב'שיכונים החדשים' בכפר־חב"ד.

בשנת תשמ"ו נתמנה למנהל רשת 'אהלי יוסף־יצחק ליובאוויטש' ובתפקיד זה פעל במסירות־נפש עד ליומו האחרון. הרב פריימן נסתלק בחטף ב"ב בתשרי תשנ"ו, והותיר אחריו חלל גדול ריק. העמיד (עם נר"ב שתחי') דור מפואר של חסידים, משפיעים, תלמידי־חכמים ושלוחי הרבי. תנצב"ה.

כמה פעמים, לפי התקנה, הסב את השיעור ללימוד שולחן־ערוך אדמו"ר הזקן. הוא לימד חלק אורח־חיים ופתח מהלכות השכמת הבוקר בסימן א עד שסיים את כל ההלכות, כשהוא מוסיף לכך סימנים נבחרים מחלק יורה־דעה, וחוזר חלילה.

לאחר ג' בתמוז תשנ"ד, לימד גם שיחות מ'תורת מנחם' תש"י־תשי"א, וכן שיחות קודש מהשנים תנש"א־תשנ"ב.

ר' מאיר מסר אף שיעור קבוע בהלכות שבת בימי שבת־קודש. לקראת כל חג, שלושים יום קודם החג, לימד את הלכות החג לפי הסדר. כל זאת עשה בפשטות, ללא פרסום ושמצ' של יוהרה, ובוודאי שלא על־מנת לקבל פרס. המפליא בזה הוא, שהעיסוק הרב בהקמת בית־הכנסת לא פגע כלל בתפקידו הנוסף, רב תיכון 'בית רבקה'. לשיעורים שמסר הגיע תמיד מוכן, וכאשר התקיימו שידורים ליליים מהתוועדויותיו של הרבי, היה ר' מאיר מגיע למחרת בבוקר לבית־הספר, עם דפים מוכנים שהכילו את תמצית דברי הרבי, ומוסר את תוכנם לתלמידות.

מעולם לא ראה פחיתות־ערך לסייע לבית־הכנסת, לטפח אותו, לסדרו ואף לנקותו במידת הצורך. עד לשבת האחרונה בחייו היה ר' מאיר עצמו מסדר את התאורה בכל ערב שבת־קודש, כדי שזו תפעל כדבעי במשך השבת. לא בכדי התבטא אחד המתפללים: "ר' מאיר היה חלק בלתי נפרד מבית־הכנסת. אי־אפשר כלל לחשוב על בית־כנסת 'בית נחום־יצחק' בלי לצייר את דמותו של ר' מאיר זיכרונו־לברכה".‏ ‏■

מוגש לאחר קיצורים הכרחיים, הוספת כותרות־ביניים ושינויי התאמה קלים

^[1] הכפר של הרבי • גיליון 22 • ערב ראש־השנה תשע"ד

הבריח שסביבו הכול נע

מהי העבודה של ראש־השנה, ממה התפעל הרבי הרש"ב נ"ע כשביקר במפעל לייצור כְּלִי עץ ומה הם שני צדדי המטבע שטבע כ"ק אדמו"ר הזקן • על 'קבלת עול', מאבני היסוד המרכזיות בחסידות חב"ד ה'שכלתנית', המקבלת בימים אלו הדגשת יתר • מאת **הרב שמואל רסקין** משלוחי הרבי לעיר חולון

חודש אלול, ט"ו אלול - יום התייסדות תומכי־תמימים, ראש־השנה, וערב יום־הכיפורים - מעוררים כולם על אחת מאבני־החן החב"דיות המובהקות - קבלת־עול. על פניו, המונח 'חב"ד' המורה על יגיעה שכלית, טעם ודעת והבנה עמוקה, והמונח 'קבלת־עול', המתקשר עם המושג 'עבד פשוט', אינם עולים בקנה אחד. שכן, מה ל'עבודת עבד', בקבלת־עול עם שכל והבנה, התרוממות הרוח והנפש?

ובאמת, יהודים רבים שלא גדלו על ברכי תורת חב"ד, בשעה שהם נחשפים לראשונה לתוכן הפרק הרביעי בתניא, העוסק במעלת ה'לבושים' והמעשה־בפועל ומעלתו על הרגש והשכל, המה ראו כן תמוה: האם חב"ד מקדשת קבלת־עול?! פליאתם זו צפויה להתעצם עוד יותר לכשיגיעו לפרק מ"א בתניא, שם נכתב ונתבאר בארוכה כי 'קבלת־עול' היא "ראשית העבודה ועיקרה ושורשה"...

עבודת ראש־השנה

במכתב ארוך, 'יחסית, מפרט הרבי הקודם את 'זמני התשובה' ובמה נקודתית יש להתמקד בכל אחד מהם (הקדמה ל'פוקח עוורים'). בהגיעו לראש־השנה הוא מפרט (כאן בתרגום חופשי): ראש־השנה הוא הזמן הקבוע והמסוגל לתשובה ותיקון בעניין השכל. העבודה של ראש־השנה זה קבלת־עול, לקבל עול מלכותו יתברך.

יום ראשון - ערב ראש־השנה תרל"א - כשכ"ק אאמו"ר [המהר"ש נ"ע] הגיע מאוהל הסבא, נכנסתי אליו לשאול: מהי העבודה של ראש־השנה.

וענה לי כ"ק אאמו"ר שהעבודה של ראש־השנה זה קבלת־עול, לקבל על עצמו את עול העבודה בתורה ומצוות, כמו שחייל לוקח על עצמו את העול של הממונה לצוות אותו. המילים הבודדות הללו הספיקו לי אז, וביקשתי ברכה והלכתי לומר תהילים.

יום ראשון - ערב ראש־השנה תרל"ד - כשאאמו"ר הגיע מאוהל הסבא, ואני נכנסתי לבקש את ברכת ערב ראש־השנה. שאל אותי האם אני יודע מהי העבודה של ראש־השנה? עניתי: לפני שלוש שנים, בערב ראש־השנה, אמרת לי שהעבודה של ראש־השנה זה קבלת־עול. לקבל על עצמו את העול של העבודה בתורה ומצוות, כמו שחייל לוקח על עצמו את העול של הממונה לצוות אותו.

השיב לי כ"ק אאמו"ר: זהו אכן אמת, שהעבודה של ראש־השנה זה קבלת־עול, אבל זוהי רק העבודה להבא, לשנה החדשה, אמנם צריכים גם לתקן את השנה שעברה. הבעש"ט המשיל משל על תקיעת שופר: מלך שלח את בניו ליער הגדול לצוד חיות. הבנים תעו ביער, והתחילו לדבר אל האבא - אך לא קיבלו מענה. הם חשבו שאולי הם שכחו את השפה שלהם, ולכן הם צעקו מעומק הלב לאבא, 'אִי' 'אִי' בלי מילים, רק הקול בלבד, והאבא ענה להם. התשובה של ראש־השנה היא על החיסרון של קבלת־עול, על מה שעושים על־פי שכל והבנה - ההנהגה של יהודי בתורה ומצוות, צריכה להיות רק מצד קבלת־עול!

יהודי הוא 'קבלת־עול'ניק'

אחד הפתגמים העמוקים על קבלת־עול, שאף זכה לביאורים נרחבים מהרבי, הוא הפתגם הבא ('היום יום' חלק שני - 'רשימת היוםנ' עמ' תעו):

כללות עניין העבודה של נשמות־ישראל הוא להיות מקבלי עול מלכות שמים. וכידוע בקבלה מאמרי חסידים הישנים: א איד איז א קבלת־עול'ניק, א קבלת־עול'ניק איז א איד (=יהודי הוא קבלת־עול'ניק, קבלת־עול'ניק הוא יהודי)! ואכן, היות הקבלת־עול יסוד הכול־בכול־יכול הוא ללא ספק מהיסודות הגדולים של תורת חב"ד בכלל, ותורתו של הרבי במיוחד.

קבלת־עול זה ה'אדנים' שעליהם הושתת המשכן, ונקודת המלחמה ב'עמלק'; עם קבלת־עול של 'עבד פשוט' מכתירים את המלך בראש־השנה; וזה בדיוק גם מה שעושים בליל חגי־השבועות קודם קבלת התורה.

מתוך שמחה!

בשם כ"ק אדמו"ר הזקן נאמר כי גם עבודת הקבלת־עול חייבת להיעשות מתוך שמחה.

הרבי, בשיחותיו הקדושות, חוזר על הנקודה הזו פעמים רבות: מטבע של אש - מטבע זו נתינה של קבלת־עול, ובה־בתוכה בוערת אש של חיות. במאמרי דא"ח מוסבר באריכות רעיון זה, ובי'משך ס"ו' הוקדשו לו כמה מאמרים.

והנה סיפור חסידי נפלא, על יהודי 'קבלת־עול'ניק' מתוך שמחה, בערב יום הכיפורים (ספר־השיחות ת"ש, עמ' 10־11):

בערב יום־הכיפורים של שנת תרמ"ח או תרמ"ט, נכנס החסיד ר' זלמן שצערבינער לאאמו"ר [הרש"ב נ"ע] מיד אחרי התפילה, תוך כדי אמירת "גוט יום טוב" בשמחה גדולה.

אאמו"ר [הרש"ב נ"ע] היה שרוי בכובד־ראש גדול, תוך כדי העמקתו בלימוד מתוך הספר שלפניו, והשיב: אכן, זה באמת יום טוב, ויום טוב עניינו "מועדים לשמחה", אולם הרי זה ערב יום־כיפור, וצריכים להיות בהתעוררות תשובה מעומקא דליבא, שתשובה היא חרטה על העבר וקבלה טובה על להבא!

רבי - השיב ר' זלמן - אנחנו הננו חיילים! ערב יום־הכיפורים עד חצות היום, אמר ה' יתברך שזה יום־טוב, וציווה להיות בשמחה.

אחר חצות היום צריכים להתפלל מנחה, לומר 'על חטא' ולעשות תשובה. רבי! תנו לי לעקאך!

אאמו"ר [הרש"ב נ"ע] נהנה מאוד ממענהו של ר' זלמן, נתן לו חתיכת לעקאך ואמר לו: "אני נותן לך לעקאך, והשי"ת ייתן לכם שנה מתוקה".

שני צדדים למטבע

מסבי ז"ל, ר' מוטל קזלינר ע"ה, שמעתי כי "אדמו"ר הזקן טבע מטבע: מצד אחד קבלת־עול, ומצד שני מסירות־נפש".

אמרה עמוקה זו קשורה עם דברי המדרש (ב"ר פל"ט יא) המפורסמים, על מטבעות שטבעו גדולי עולם - אברהם, יהושע, דוד ומרדכי - ששני צדי המטבע מסמלים ניגוד וביחד הם יוצרים שלמות. אצל דוד - מקל רועים מצד אחד, ומגדל מלוכה מצד שני. אצל מרדכי - שק ואפר מכאן, ועטרת זהב מכאן, וכך גם אצל האחרים הנ"ל. בדומה לכך המטבע של רבנו הזקן נ"ע, המטבע המהלך שטבעו יצא בכל העולם - הוא קבלת־עול מכאן, ומסירות־נפש מכאן. שני הפכים שְׁחָד המה.

הרכבת יוצאת

את ישיבת תומכי־תמימים ייסדו רבותינו הקדושים, כפי שיודע כל טירון ב'חיילי בית דוד', על יסוד המשמעת והקבלת־עול. האגדה מספרת שפעם ראה מייסד הישיבה, כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע, את אחד התלמידים מדלג במדרגות שתיים־שתיים, ושלח את המשפיעים להעיר

לו על כך, כי יש בזה תנועה של פריקת־עול, וחרیגה מהעול הראוי להיות.

על יסוד הקבלת־עול נגד המסירות־נפש, שמעתי מהמשפיע הרה"ח ר' זלמן גופין שיחי', סיפור מיוחד שהתרחש בישיבת תומכי־תמימים בנעוועל:

בשעה שגלתה הישיבה לנעוועל, הועמד בראשה כמנהל ומשפיע החסיד הידוע ר' חאטשע פייגין הי"ד. התקופה היא "דורו של שמד" ור' חאטשע חינך היטב את תלמידי התמימים (כלי כל התחשבות בקטסטרופה ששררה בשאר ערי רוסיה) לתורה ולעבודה־שכלב זו תפילה, להתוועדויות פנימיות וליגיעה אמיתית בדרכי העבודה.

בהזדמנות מסויימת נסע ר' חאטשע לרבי הריי"צ (כמדומה שעוד היה אז ברוסטוב), ונכנס ל'יחידות'. במהלך ה'יחידות' מסר דו"ח ממצב הישיבה והתלמידים, וגרם לרבי נחת־דוך רבה. הרבי הורה לו לחזור לישיבה ולהשמיע בפני התלמידים את הדברים הבאים [כמובן שהדברים דלהלן, אינם מדויקים כלל, ש.ר.]:

"יש לדעת! כי עם כל המעלה של העבודה והיגיעה בלימוד והמסירות־נפש - בכל בוקר יוצאת רכבת בשעה 7:30 עם תחילת ה'סדר'. המגיע באיחור (אפילו) של דקה אחת יחידה, ייתכן שהוא בעל מעלות רבות, אך את ה'רכבת' הוא כבר פספס...".

בריה התיכון

והנה סיפור נפלא שסיפר הרבי הקודם, אך (למיטב הידיעה) הוא עדיין לא נדפס בשום מקום. את הסיפור סיפר הרה"ח ר' יוסף־יצחק גוראריה מדטרויט, ששמעו מהרה"ח ר' משה רובין ע"ה ששמעו בעצמו מפה קודש כ"ק אדמו"ר הריי"צ נ"ע, בעת ישיבתו בשבת תחכמוני בוורשה רבתי, וזה דבר המעשה:

פעם נסעו כ"ק אדמו"ר נ"ע וכ"ק אדמו"ר הריי"צ לאיזו עיר גדולה. בהגיעם לשם ראו פרסומים על מפעל גדול ומשוכלל לכלי עץ שמזמין את הקהל להתרשם ממנו. הרבי נ"ע הביע את רצונו הק' לבקר במפעל.

בהגיעם לשם התלווה אליהם מדריך מטעם המפעל, כשהוא מצעיד אותם לאורך המפעל ומציג להם את תהליך הייצור, שלב אחרי שלב. תחילה הראה להם חתיכות עץ כפי שהגיעו מהיער, חתוכות בגודל מסויים. לאחר מכן הראה להם את המכונה שגילפה אותן מבחוץ ובשיטת הסרט הנע הייתה גם חוקקת בתוכן עד שהתקבלו צורות של כלים. חלק אחר במכונה צבע את הכלים הללו, שמיד לאחר מכן הוכנסו עליידי אותה המכונה לתנור. והמכונה הזאת היא גם שהוציאה את הכלים מהתנור - שלמים ומוגמרים.

הרבי נ"ע היה אחוז התפעלות, ואמר כמה פעמים, "פון א שטיק האַלץ - א כלי!", "פון א שטיק האַלץ - א כלי!" (מגולם עץ - נעֶשֶה כלי!, מגולם עץ - נעֶשֶה כלי!). בסיום הביקור לקח עמו דפים מודפסים שסיפרו את סיפורו של המקום.

שאל הרבי נ"ע את המדריך: כפי שהנני מבין העניין הזה כולו עובד על בריח אחד ארוך שמסתובב ומסובב את כל הסכינים והחלקים הנצרכים לצורך המכונה. ואם כן, האם יכול לקרות מצב שהבריש ישתחרר, יסתובב לא נכון, ואז תיווצר סכנה גדולה! המדריך הודה שאכן כן, ויש באמת הרבה כללי בטיחות שקשורים לבריה, כי ברגע שהוא יפעל לא־נכון, כל העבודה תהפוך לסכנה עצומה.

לאחר זמן מה הזדמנו שוב הרבי נ"ע והרבי הקודם לאותה העיר. ושוב ביקש הרבי נ"ע לבקר באותו המפעל, אך אז נודע שהמפעל נסגר, מהסיבה הזו עצמה: הבריה הזו השתחרר וגרם נזקים גדולים וחמורים.

אז הסביר כ"ק אדמו"ר נ"ע את ההוראה בעבודת השם: "עִיר פרא אדם ייוולד". יהודי נולד עם מידות פראיות ווי א שטיק האַלץ,

ובמשך החיים עליידי תורה ועבודה משנים את ה'גולם עץ' עד שנעשה כלי מפואר. אמנם, הבריה הוא הקבלת־עול - ובאם ח"ו חסר בקבלת־עול, אזי התורה והעבודה עצמן הופכות למסוכנות וד"ל.

רק עצה אחת

כבר הארכנו כאן בעבר, באחת מרשימותינו, בדבר מעלתם של 'יהודי פשוט' ו'חסיד פשוט'. אך מה יעשה מי שאינו 'פשוט'? מי שבעונותיו כן קיבל 'ציור' חסידי, של עובד ה' ולמדן, כיצד יזכה אף הוא למעלת 'יהודי פשוט'?

שאלה קשה זו ב'דרכי העבודה' שאל חסיד את כ"ק אדמו"ר הצמח" צדק, וכך נענה (אגרות קודש אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע ח"ד עמ' קמח - בתרגום חופשי. פתגם זה מופיע ב'היום יום' ג' אד"ש בקיצור):

החסיד ר' חיים - בנו של ר' שלמה אופה־הלעקאך מוויטבסק - אמר: רבי, כיצד נעשים יהודי פשוט עם מסירות־נפש פשוטה ותמימה ("א פראסטער תמימות־דיקער מסירות־נפש איד")? והשיבו כ"ק אדמו"ר [הצמח"צדק]: מה הינך חושב? זה אכן הרבה יותר קשה מלהיות בקי בש"ס!

[כי החסיד ר' חיים היה בקי בש"ס ומשכיל גדול בחסידות, והגם שהיה בעל עסק, היה רוב המעת־לעת עוסק בתורה ועבודה].

ואחרי הפסיקו בהתבוננות בינו לבין עצמו, אמר כ"ק אדמו"ר: רק עצה אחת ישנה, קבלת־עול!

קבלת־עול משנה את המהות, ועליידי קבלת־עול של 'עבד פשוט', שגם בשעה שהוא יִשֵּן ניכר עול העבדות שעליו, אזי יכול אפילו למדן וגאון לבוא למעלה והחשיבות של 'יהודי פשוט' עם מסירות־נפש פשוטה ותמימה.

עבד פשוט

נסיים את הרשימה בתיאור המלא של ה'עבד פשוט' מד"ה 'וּמְקַנָּה רב' תרס"ו המהווה כולו שיר הלל לעובד ה', 'עבד פשוט' (ובד"ה "אחרי ה"א תלכו" משמע שזוהי העבודה דראש־השנה):

הנה יש עוד מדריגה שנקרא בחינת עבד... והוא כמו מעשה העבד לאדון, שאנו רואין שעיקר עניין העבדות אינו [אלא] רק בבחינת עול, והיינו שאינו רוצה כלל בהעבודה, וכל עבודתו הוא בבחינת עול גדול שמוטל עליו מאימת האדון, לעבוד כל עבודה קשה וכבדה ביותר, אף שמאוד נגד כוחו ורצונו וכו'.

ותכבד עליו העבודה עד שתקצר רוחו ונפשו עליו, וגם בלילה לא ינוח בשינה, ויכביד עליו עולו עול ברזל לעבודתו, כמו להקיצו משנתו המועטת לעבודה, ולא יתְּנֶהוּ השב רוחו כלל, ועם כל זה יקבל העבד עבודה זו מצד עול האדון, אף־על־פי שבעל־כורחו הוא, ונעשה אצלו כמו טבע בנפשו ממש, לשאת העול והמשא והטורח הגדול בעבודה קשה, כמו שהורגל השור לעול והחמור למשא, וקבלת העול הזה נקנה אצל העבד כטבעיות ממש.

וכל זה הוא מפני שבזה שנותן את עצמו לעבד (וואס ער גיט זיך אוועק פאר א עבד), הרי הוא מתבטל בכל עצם מהותו, כאילו אינו במציאות בעולם לעצמו כלל, ואינו נברא בעולם רק למלאכה ושירות לאדונו, והרי הוא נחשב כרכושו וקנין כספו ממש כו'.

ומשום זה מקבל עליו כל עבודה קשה וכבדה ביותר, ואינו מהרהר כלל כו' כי כך צריך להיות (בלשון אידיש: אט אזוי דארף זיין), כי זהו כל מהותו, רק העבודה והשירות כו' ולכן הרי זה אצלו כטבעית ממש לשאת העול והמשא כו'.

...ועם כל זה, מה שנתמלא רצון אדונו מכל טורח עבודתו זהו כל חיותו ומציאותו, שלזה נברא ונוצר, ואין לו דבר עצמי זולת זאת, כי אין לו מקום ומציאות ומהות בפני עצמו כלל, כי נרצע ונקנה נפשו וגופו וכל אשר לו לאדונו, דגם מה שקנה ומצא והרוויח הכל הוא לאדונו, כידוע. ■

עשה לך רב

תחל שנה והלכותיה

הלכות ומנהגים לראש־השנה, יום־הכיפורים, חג־הסוכות

ושמחת־תורה מאת המרא־דאתרא הגאון החסיד הרב מרדכי־שמואל

אשכנזי שליט"א • נערך עליידי הרב שלום־בער אשכנזי שיחי'

אומר "בדין יהא וכו'", כנוסח שבסידור.

• האחר המגביה את העירוב כדי לזכותו לאחרים, צריך להיות אדם זר או בנו הגדול הנשוי לאישה או חתנו. ובדיעבד או כשאין מישהו אחר, יכול לזכות גם עליידי אשתו ועל־ידי בנו ובתו הגדולים שאוכלים על שולחנו.

• אם לא עירב במזיד או שהתעצל, הרי הוא בגדר פושע ואינו יכול להכין צורכי השבת בחג בשום אופן. וודאי שאי־אפשר לכתחילה לא לערב מתוך מחשבה לצאת ידי חובה בעירוב אחר, ואפילו כאשר המערב האחר התכוון במפורש להוציאו ידי חובה. רק מי שאינו יודע לערב או ששכח או שלא היה לו פנאי לערב - יכול לסמוך על העירוב של גֻּדּוֹל העיר'.

• זמן עשיית העירוב לכתחילה הוא בערב יום־טוב עצמו עד לפני בין־השמשות. אם לא הספיק עד בין־השמשות, יכול לעַרְבַּ בבין השמשות של כניסת החג, אך אי־אפשר לעַרְבַּ בראש־השנה לאחר צאת־הכוכבים.

• צריך לשַׁמֵּר את העירוב שיהיה קיים כל החג עד לאחר שיגמור את מלאכות הבישול לשבת, ולכן יש להקפיד להכניס את התבשיל למקרר שלא יתקלקל עד לכניסת השבת. כן יש להקפיד שלא יאכלוהו בטעות, קודם סיום הכנת צורכי השבת. אם נאבד או נאכל או התקלקל התבשיל קודם שהכין צורכי שבת - אפשר לבשל ולהכין את צורכי החג ולסמוך על העירוב של גֻּדּוֹל העירי'.

הדלקת נרות:

• לכתחילה יש להדליק בעת כניסת החג, ומברכים אחר ההדלקה כמו בכל ערב שבת. מברכים "להדליק נר של יום הזיכרון" ו"שהחיינו". אם טעתה ובירכה "להדליק נר של יום־טוב" - יצאה ידי חובה⁹. שכחה לברך ברכת "שהחיינו" - יוצאת ידי חובה בברכת הבעל בקידוש, ואינה מברכת בעצמה¹¹.

.9. שכל זה הוא בכלל אנוס, ובסי"ד מזכיר רק נאבד כי זה לא מצוי שישאיר עירוב ויאכלו. ומ"ש בסכ"ד שאם נאבד או נאכל אין להכין צורכי שבת, שם מדבר במקום שאין עירוב של גֻּדּוֹל העיר'.
.10. כפי מנהג העולם לברך ברי"ה נר של יו"ט. וראה שולחן מנחם עמוד פה מנהגנו וטעם מנהג העולם.
.11. ורק ביו"כ מברכים כולם כיוון שאין קידוש כמובא בסימן תריט ס"ו, משא"כ ברי"ה כשיש קידוש.

ראש־השנה

ערב ראש־השנה:

• התרת־נדרים עושים בערב ראש־השנה קודם חצות ובמעמד עשרה. מי שיכול להשיג עשרה רק לאחר חצות היום - עדיף שיעשה קודם חצות ובשלושה אנשים שיענו לו¹.

• אם יש במניין אנשים שקשה להם לקרוא ולענות "הכול יהיו מותרים" וכו', יש להקפיד ש(לפחות) שלושה יענו למבקש ההתרה, והשאר יהיו נוכחים ויקשיבו לאמירתו².

• הרוצים ללכת בחג מחוץ לתחום צריכים לשים עירוב תחומין ובזה קונים שביתה לשני ימי ראש־השנה. בשנה זו שחל שבת אחר ראש־השנה, הרוצים ללכת בשבת חוץ לתחום צריכים לשים עירוב תחומין עבור שבת כבר בערב החג. וצריך שהעירוב יישאר קיים במקומו בעת כניסת השבת³. אי־אפשר לשים בחג עצמו עירוב תחומין בעבור השבת (גם למי שעשה עירוב תבשילין⁴).

עירוב תבשילין⁵:

• עושים עירוב־תבשילין ועליידי כך יכולים להכין את צורכי השבת ביום השני של החג. דבר זה הוא חובה על כל בעל־בית לעשות בעצמו ולקחת דווקא תבשילין, ובעירוב זה פוטר בעל־הבית את כל בני ביתו האוכלים על שולחנו, וכן פוטר את האורחים או בניו ובנותיו הגדולים המתארחים אצלו, שגם הם יכולים להכין צורכי שבת בתבשיליו שיאכלו מהם בחג⁶.

- בסידור כתב רבנו שזמן ההתרה הוא קודם חצות ואילו 'עדה שלמה' הוא 'טוב שיהא'.
- סדר הדברים בסידור רבנו הוא, שיחד עם התרת נדרים עושים גם סדר נזיפה ומשמע מלשונו שלנזיפה צריכים עשרה דווקא וכלשונו "אמר לפני העדה.יתרחק מן העדה הקדושה", אך בהתרת נדרים לפני כן כתב רק "טוב שיהא עדה שלמה" היינו שיהיו נוכחים בשעת אמירתו. ואכן, בהמשך כותב "שהמתידין' בהתרת נדרים משיבים הכול מחול לך ולא הזכיר שה'עדה' תשיב, ומשמע שדי יהיהו נוכחים אך אינם חייבים כולם לענות.
- שו"ע תסז ס"ב.
- כי ע"ת מיועד להתיר רק "תיקון צרכי סעודת שבת אבל לא שאר הכנות מיו"ט לשבת" - שו"ע"ר תקג ס"ג.
- דיני ע"ת מבוארים בשו"ע"ר סימן תקכו, ומחמת קוצרהמקום לא ציינו מ"מ מדויק לכל הלכה בסימן הנ"ל.
- א"א בוטשאטש, תקכו ס"ו

• המעוניינת להתנות שאינה מקבלת את החג בהדלקת הנרות - לא תברך ברכת "שהחיינו"¹² ותסמוך על ברכת "שהחיינו" של בעלה בקידוש, ואם בירכה "שהחיינו", אינה יכולה להתנות.

סעודת ליל ראש־השנה¹³:

• בעת הקידוש יניחו על השולחן את הרימון (אם הוא 'פרי חדש') ויסתכלו בו ויכוונו עליו בברכת "שהחיינו" לפטור גם אותו¹⁴. וגם הנשים שכבר בירכו "שהחיינו" בשעת הדלקת הנרות, יכוונו לצאת בברכה זו ששומעים מהאיש את "שהחיינו" עבור הרימון. במקרה שלא הביאו את הרימון לשולחן - יכוונו עליו במחשבה לפטור אותו¹⁵.

• נוטלים ידיים לסעודה וטובלים את החלה בדבש, ג' פעמים. ומניחים גם מלח על השולחן, ויש שטובלים עוד פרוסה במלח. ולכתחילה כדאי לאכול פת בשיעור של 'כביצה' (דהיינו 56 גרם) לפני אכילת התפוח¹⁶.
• הצריכים לצאת מן החדר מיד בתחילת הסעודה, לאחר ברכת "המוציא" (כגון נשים המגישות לשולחן) - צריכות לטעום כזית לפני יציאתן מן החדר¹⁷.

אכילת תפוח ורימון:

• מיד בתחילת הסעודה אוכלים תפוח ורימון ומקדימים את אכילת התפוח לאכילת הרימון¹⁸. מברכים "העץ" ומכוונים לפטור את הרימון בברכת "העץ" שעל התפוח. ויש לכוון על הרימון גם אם עדיין לא הביאו אותו אל השולחן¹⁹.
• כדאי להביא התפוח לשולחן כשהוא חתוך²⁰. ואם הוא שלם, יש לחותכו קודם הברכה ולטבול בדבש ג' פעמים, ואז לברך²¹.

אומרים ה"הי רצון" בין ברכת "העץ" לתחילת האכילה.

• לאחר מכן אוכלים רימון²². אם הוא 'פרי חדש' וצריכים לברך עליו "שהחיינו", יש להניחו (כאמור) בשעת הקידוש על השולחן ולהסתכל עליו. אם היה על השולחן בשעת הקידוש ולא כיוון עליו, צריך לברך עליו במיוחד "שהחיינו"²³. ואם לא היה על השולחן ופן כיוון עליו, אין צריך לברך "שהחיינו".
• גם בני הבית השומעים את הקידוש וברכת "שהחיינו" צריכים לכוון לפטור את הרימון. ואם לא כיוונו - דינם כנ"ל.

• אם בשעת ברכת "העץ" על התפוח, לא התכוון לפטור את הרימון, אך הרימון היה על השולחן - אין מברך עליו בפני עצמו. ואם לא היה על השולחן וגם לא התכוון לפוטרו, אזי מברך (שוב) עליו בפני עצמו²⁴.

מאכלי החג:

• בסעודות ראש־השנה אין אוכלים דברים חמוצים או מרים, אך אפשר לערבבם באוכל כדי שייתנו טעם טוב, ובתנאי שהתבשיל כולו אינו נהפך לחמוץ או מר. דברים חריפים אפשר לאכול.

• אין אוכלים אגוזים וזה כולל גם שאר מיני 'פיצוחים'. כן אין אוכלים עוגת אגוזים, אך ניתן

12. כי בברכה זו מקבלת את עיצומו של יום ואסור לטעום אחר כך - תריט ס"ו.
13. מנהג חב"ד באופן אכילת הסימנים וטעמם, הובאו באוצר מנהגי חב"ד ומכתבי כ"ק אדמו"ר בספר שולחן מנחם ח"ג.
14. ראה המלך במסיבו ח"א עמוד עח.
15. סברה"נ פ"ט ה"ה, וכפי שמברכים "שהחיינו" בקריאת מגילה גם על מצוות אחרות שאינם לפניו.
16. מדין סעודת יו"ט שהיא בכביצה כמובא תקטס ס"ד ומצווה זו יש להקדים לתחילת הסעודה ולפני אכילת התפוח ע"ד 'תדיר וזח', ואינו תדיר" אך טעימת המוציא עצמה אינה חייבת להיות דווקא בשיעור כזית - שוע"ר קסז ס"ד.
17. ובמקרה זה שאכלו כזית ליד השולחן גם יכולים להמשיך לאכול במטבח, ובדיעבד גם אם לא אכלו כזית יוצאו לחדר שאין רואים ממנו את מקום האכילה, אין צריכים לחזור ולברך מפני שנשארו שם 'מקצת בני חבורה' במקום האכילה, אך לא יכולים לאכול במטבח - סדר ברכה"נ פ"ט ה"ב"ד.
18. לוח כולל חב"ד ע"פ מכתב כ"ק אדמו"ר. ואין לומר הטעם כיוון שהתפוח חביב על הרימון שהרי הוא בא לקיים המנהג ואין בו דין קדימה של החביב. והטעם הוא לפי מנהגנו שסומכים את אמירת פוטרת את היי"ט בלבד, ואם רוצים להחשיבה גם כ"שהחיינו" של ברכות הנהגין עבור אוכל - צריך לכוון זאת במיוחד.
19. אך לפי זה באמת תמוה מדוע מכוונים ב"שהחיינו" של החג עבור הרימון והופכים אותו גם ל"שהחיינו" של ברכות הנהגין ואין מברכים לתתחילה פעמיים והולוא הם שני מינים שונים? וכנראה הסיבה היא כי הסדר בברכה"נ הוא, שקודם אומרים "שהחיינו" ואח"כ מברכים ברכת הפרי (משא"כ במצוות וכגון בקידוש שמברכים קודם הגפן ואח"כ שהחיינו), ומאחר וברכת העץ של התפוח פוטרת את הרימון, אם כן כאשר נברך "שהחיינו" נפדר על הרימון ייצא שברכת העץ קדמה לברכת שהחיינו, משא"כ כשפוטרים את הרימון ב"שהחיינו" בקידוש, הרי אז ברכת "שהחיינו" קודמת לברכת העץ.
24. משום סב"ל, סדברכה"נ פ"ט ה"ז.

לערבב מעט באוכל²⁵.

• בשני ימי ראש־השנה אין אוכלים קודם התקיעות כי אין לאכול קודם קיום מצווה מדאורייתא²⁶ (אך קודם הנץ²⁷ - אפשר). ונשים²⁸ וחולים יכולים להקל בזה. מנהגנו שאין טועמים אפילו מים קודם התקיעות²⁹.

ליל ב' של ראש־השנה:

• אסור להכין מיום ראשון של יום־טוב ליוםו השני, ולכן כל צורכי היום השני של ראש־השנה ואפילו שטיפת כלים (באופן המותר), עושים לאחר צאת־הכוכבים של ליל ב'³⁰. את נרות החג מדליקים רק לאחר צאת־הכוכבים³¹.
• בשעת הדלקת הנרות מברכים "שהחיינו" ולשם כך לובשים בגד חדש ומכוונים עליו בשעת אמירת ה"שהחיינו", או מניחים על השולחן 'פרי חדש' ומסתכלת בו לאחר שמורידה את הידיים מהעניינים³². אם הפרי אינו על השולחן, יכולה לכוון עליו בשעת הברכה. אם לא כיוונו על הפרי ב"שהחיינו" של ההדלקה - מכוונים לצאת ידי חובה ב"שהחיינו" של הקידוש. ואם לא כיוונו גם אז - מברכים עליו בשעת האכילה³³. מברכים "שהחיינו" על החג אף אם אין בנמצא בגד או 'פרי חדש'³⁴. כאשר מניחים 'פרי חדש' - כדאי לכתחילה להדליק נרות בסמוך לזמן הקידוש כדי לסמוך את ברכת "שהחיינו" לאכילת הפרי. דינים אלו הם הן באישה המדליקה והן באיש המדליק.
• אוכלים את הפרי החדש לפני נטילת־ידיים לסעודה, וכדאי לאכול כזית ואז לברך על כך ברכה אחרונה. וכשמברך ברכה מעין ג' על פרי שהוא משבעת־המינים אינו צריך להזכיר גם 'על הגפן' בשביל יין הקידוש³⁵.

מצוות שופר:

• אין עונים "ברוך הוא וברוך שמו" על ברכות השופר, והוא הדין בכל ברכה שיוציאים בה ידי חובה בשמיעה, "וצריך להזהיר לרבים שנכשלים בזה"³⁶.

• מצוות מדאורייתא חייבות כוונה לצאת ידי חובה, הן על־ידי המוציא ידי חובה והן על־

25. "מפני שהם מרבים כיהה וניעה ומבטלים התפילה" (שוע"ר תקנפ ס"ו), ודבר זה שייך גם בשאר פיצוחים. אך כמות מועטה אינה משפיעה על הליחה.
26. וכך הדין בשולחן ערוך סימן תרנב ס"ב שאסור לאכול קודם נטילת לולב, וראה שם במג"א סק"ד שגם אין טועמים.
27. למרות שזמן התקיעה הוא מעלות השחר כיוון שתקינו לא לתקוע לפני הנץ, עיין סימן תקנפ ס"א.
28. קיצושו"ע סימן קזט. ונראה הטעם כיוון שאינן חייבות מדאורייתא במצווה זו.
29. כן זכורני המנהג מאז ומתמיד אצל זקני ורבני חב"ד. ומי שקשה לו בלא שתיה ודאי יכול לשתות וכן הורה הגרש"ו דווארקין ז"ל בבית הכנסת 770 שכל אלו שהיה קשה להם דוחק הצפיפות יכולים לשתות ואף לטעום מעט.
30. שוע"ר תקג ס"ג.
31. מטה אפרים סימן תרכה סל"ג.
32. ע"פ שוע"ר סימן תר ס"ו.
33. וכפי שכתבנו לעיל בעניין "שהחיינו" על הרימון בקידוש ליל א'.
34. סידור רבנו.
35. הקי"ש שהחיינו, הוא מערכי הסעודה והוא נפטר בברכת המזון. ואדרבה, אם מברך על הגפן בברכה מעין ג, הרי אח"כ כשרוצה לשתות יין בתוך הסעודה הוא צריך לברך על יין זה הגפן ויתכן שגורם בהו 'ברכה שאינה צריכה'.
36. שוע"ר סימן קכד ס"ב.

ידי היוציאים ידי חובה. אך כאשר באים לבית־הכנסת במיוחד כדי (להתפלל ו)לשמוע שופר וכן אם מתאספים במקום מיוחד לשם שמיעת התקיעות - יוצאים ידי חובת שופר אף אם שומעים התקיעות בסתם, דהיינו בלי כוונה מיוחדת לצאת ידי חובה בשמיעה זו, "לפי שהוא נגרר אחר מחשבתו הראשונה" שבא לשמוע תקיעות³⁷.

• התוקע לאחרים והוא כבר יצא ידי חובתו: אם תוקע לאיש - יברך השומע; ואם השומע אינו יודע לברך אזי יברך התוקע בשבילו³⁸. ואם תוקע לנשים, אינו יכול לברך להן, אלא הן יברכו לעצמן את שתי הברכות בשני הימים³⁹.
• מי שלא שמע את הברכות מהבעל־תוקע וכן מי שאינו שומע טוב - יברך לעצמו בלחש ברכת שופר וברכת "שהחיינו" ויסיים הברכות במהירות קודם שיתחיל התוקע לתקוע⁴⁰.
• אישה שהגיעה לבית־הכנסת אחרי התקיעות הראשונות ולפני תפילת מוסף, יכולה לצאת ידי חובה בשמיעת שלושים קולות ששומעת בעת תפילת לחש. אם ברצונה גם לברך ברכת השופר ו"שהחיינו", תברך סמוך ולפני התקיעות הראשונות של חזרת הש"ץ ותישאיר לשמוע את שאר תקיעות חזרת הש"ץ (לא כולל התקיעות של 'קדיש תתקבל')⁴¹. כמו כן יכולה לצאת ידי חובתה בשמיעת התקיעות בעת חזרת הש"ץ ובמקרה זה צריכה להקפיד לא לדבר באמצע, עד סוף התקיעות שלפני 'רצה'⁴².

• אופן עשיית השברים הוא שכל שבר מחולק לשלוש: א או טו, א או טו, א או טו, ובסוף מוסיפים חצי שבר - טו⁴³.
• בסדר תשר"ת תוקעים את השברים ותרועה בנשימה אחת אך עם הפסק קל ביניהם⁴⁴.

• אורך התקיעות הן⁴⁵: בסדר תשר"ת תקיעה ראשונה של כל אחד מהשלושה היא באורך שברים ותרועה יחד ותקיעה אחרונה של כל אחד מהשלושה היא באורך תקיעה שברים תרועה.

בסדר תש"ת תקיעה ראשונה היא באורך שברים ותקיעה אחרונה היא באורך תקיעה ושברים.

סדר תר"ת תקיעה ראשונה באורך התרועה ותקיעה אחרונה באורך שתקיעה ותרועה.
תרועה של תשר"ת - לכל הפחות י"ב קולות.

37. שם ס"ט.
38. עיין רעג יו"ו.
39. שם, ונראה שמברכות "שהחיינו" גם אם אין להן בגד או פרי חדש כמו התוקע עצמו.
40. משנ"ב סימן תקפה סק"א וכן נראה משוע"ר שם ס"ח.
41. ואננם ב'שיירי מצווה' חשש רבנו רסג ק"א ה שלא לברך בליהם, אך כאן תקיעות מעומד הם מצווה בפני עצמם (תקצב ס"ז), מאחר ומברכת על מצוות התקיעות דמעומד - עליה להישאר ולשמוע את כל התקיעות.
42. ואף שהתקיעות הן תשרת תשת תרת ולא ג"פ מכל סוג וכמו שתוקעים במיושב, מ"מ מדרבנן די בג"פ תשר"ת (תקצב ס"ג), ונשים מקיימות מצוות שופר רק מדרבנן.
43. כן היה עושה כ"ק אדמו"ר וכבר ביארנו את הדברים בהרחבה במק"א. וראה בשולחן מנחם עמוד קה בעניין עשיית חצי השבר שהוא הוראה לרבים ונראה משם שכן הדבר גם בעשיית השבר עצמו שהוא הוראה לרבים.
44. שוע"ר סימן קכד ס"ט.
45. שולחן מנחם עמוד קד.

תרועה של תר"ת - כ"ד קולות.

- בשעת התקיעות צריך לשמוע היטב את התקיעה מתחילתה עד סופה ואפילו אם היא ארוכה. ולכן אם נופל לו הרהור, מיד יסיח דעתו מכך.
- בתקיעות במוסף, בתפילת לחש, אם לא גמר הברכות ותוקעים - יעצור וישמע את התקיעות⁴⁶ למרות שאינו בין הברכות. ואם הקדים וסיים לפני כולם - יעצור וימתין לתקיעות.
- הקטעים היותר עיקריים וחשובים בתפילות ראש־השנה: "לאִל עורך דין", "וכל מאמינים", "ונתנה תוקף" (עד כתר).
- רבותינו נשיאנו נהגו 'להזכיר נשמות' בלחש ב(יום ב' של) ראש־השנה, ו"כאו"א יחליט כיצד להתנהג בעניין זה"⁴⁷.

מבצע שופר:

- ההולכים 'למבצעים' מחוץ לתחום על־ידי עירוב תחומין ולוקחים עמהם שופר, צריכים להקפיד שהשופר יהיה של ההולכים או שישאלו את השופר שאותו נהם מתכוונים לטלטל - כבר בערב החג. אי־אפשר לשאול שופר בתוך החג ולהוציא אותו מחוץ לגבול אלפים אמה⁴⁸.
- ההולכים 'למבצעים' בבוקר החג קודם התפילה, יש להם לכוון בתחילת ה'מבצעים' שאינם רוצים לצאת ידי חובתם בתקיעות אלו⁴⁹.

- בדיעבד ובשעת הדחק שאי־אפשר לתקוע שלושים קולות, יש לתקוע שלוש פעמים תשר"ת והשברים ותרועה יהיו בנשימה אחת⁵⁰.

הכנות לשבת:

• מי שהיהנ עירוב־תבשילין יכול להכין בחג עצמו את צרכי סעודות השבת הן מלאכות האסורות בשבת והמותרות ביום־טוב (כבישול, אפיה והכנת שאר מאכלים) והן דברים המותרים בעשייה בשבת שאסור לעשותם

46. מט"א סימן תקצא ס"ג.
47. שיחת כ"ק אדמו"ר בשנת תשמג' שולחן מנחם חג עמוד צה.
48. על פי שו"ע שצז ס"ג.
49. מלשון רבנו תקפט ס"ה משמע שהכוונה הנדרשת בשביל 'מצות צריכות כוונה', היא כוונה "שהוא עושה דבר זה לשם מצווה" ולא דווקא כוונה לצאת בזה ידי חובה, וא"כ התוקעים במבצעים הם מתכוונים לשם מצווה לפטור אחרים ויתכן שיוציאים בזה ידי חובתם. והדברים ארוכים.
50. כן נראה בסדר התקיעות העיקרי הוא סדר תשר"ת וכן יש לתקוע בשעת הנחם. וסמך לדבר נראה מכך שתקנו סדר תשר"ת סמוך לברכת השופר לפני סדר תש"ת ותר"ת ומכאן ססדר זה הכי חשוב. ויש להביא אסמכתא לדבר מסימן תקצב ס"ג (ששם מדובר עת תקיעות בתפילה שהם דרבנן) וכתב רבנו לתקוע סדר תשר"ת בשארה התקנה שולוקים שלושה למעוברת. והנה, בסימן תקצ ס"ב כתוב שצריך לתקוע תקיעה לפני ואחרי התרועה או השברים ולא יתקע באמצע משהו שאינו מסדר התקיעות, אך קול שופר בתקיעה שאינה של מצווה אינו מעכב וחוצץ בין התקיעה לתרועה או שברים והעיקר הוא "שלא יפסיק ביניהם בקול שופר שאינו פשוט שנחכוין בו התוקע לשם מצוה". ויש לעיין שאולי כדאי במקרה זה של שעת הדחק לתקוע על תנאי ולכוון שאם השברים הם תרועה של התרועה הרי התרועה שיעושה אחר כך תהיה קול פשוט שאינו למצווה וכן להיפך ואז השברים והתרועה לא יעכבו ויבטלו זה את זה, או שנאמר שמאחר וסוכ"ס התרועה הוא השברים נשקל לספק של מצווה, א"כ הם אינן בגדר 'קול שופר שאינו של מצווה' והם כן יעכבו זה את זה. וצ"ע.

ביום־טוב לצורך השבת, משום 'מכין מחג לשבת' (כשטיפת כלים, באופן המותר)⁵¹. אך אי־אפשר לעשות דברים שאינם צורכי סעודות השבת וכגון חיתוך נייר לצורך שבת או דברים אחרים, אף שהם מותרים ביום־טוב⁵².

• ההיתר להכין את צורכי השבת בחג בעוד היום גדול הוא באופן שאם יבואו אורחים הם יוכלו לאכול וליהנות מאוכל זה ולכן צריך לשער בכל תבשיל כמה זמן לוקח להכינו באופן שיוכלו לאכול ממנו 'כזית' לפני בין־השמשות. וכן אם מבשלים או מחממים סירים, צריך לבדוק לפי גודלו שיספיק להתחמם ולהתבשל בעוד יום ויהיה חם באופן הראוי לאכילה ויהיה שהות לאכול ממנו לפחות 'כזית' קודם בין־השמשות. אך אם נמצאים כבר סמוך לשבת באופן שאי־אפשר ליהנות מאוכל זה בחג עצמו - אסור (מדאורייתא) לבשל⁵³.

• מצווה מן המובהר, שאם הלחם של עירוב־תבשילין הוא שלם, מצרפים אותו ללחם־משנה בסעודת השבת ובוצעים ממנו בסעודת השבת ביום⁵⁴.

יום־הכיפורים

- בליל ערב יום־הכיפורים אומרים 'תחנון' ב'קריאת־שמע שעל המיטה'.

כפרות:

• אישה מעוברת לוקחת שלושה תרגולים - זכר ושני נקבות⁵⁵ - ואפילו אם יודעת את מין העובר. גם אם יודעת שיש לה תאומים, מסתפקת בשלושה בלבד⁵⁶. ו'מעוברת' נקראת כך משעה **שיודעת** על ההיריון, אף בתוך ארבעים יום ראשונים. נוסח הכפרות הוא כרגיל "זה חליפת" בלשון יחיד⁵⁷. מעוברת העושה כפרות על כסף - נותנת פעמיים ולא שלוש.

• לאחר כפרות יש נוהגים לזרוק קלות את התרנגול על הרצפה⁵⁸.

• נותנים פדיון־כפרות⁵⁹ כפי שעולה תרנגול חי (ללא עלות שחיטה ופירוק). ונותנים כנגד כל אחד מבני הבית, ולמעוברת כנגד שלושת התרנגולים. העושים כפרות על כסף ההולך

^[1]
^[2]
^[3]
^[4]
^[5]
^[6]
^[7]
^[8]
^[9]
^[10]
^[11]
^[12]
^[13]
^[14]
^[15]
^[16]
^[17]
^[18]

לעניים אינם צריכים לתת פדיון־כפרות.

- 'כפרה' שנמצאה טריפה, אין צריך לעשות שוב⁶⁰. אך אם מתה קודם שחיטה או נתגבלה בשחיטה, צריך לעשות שוב כפרות.

- לאחר השחיטה ממתנינם עד שהשוחט יבדוק את הסכין ורק כאשר הסכין נמצאת כשרה אז מברכים ומכסים את הדם. ונראה שישנו עניין מיוחד בערב יום־הכיפורים שהמתכפר יכסה את הדם⁶¹.

ערב יום־הכיפורים:

- ביום זה אוכלים שתי סעודות: האחת לפני הצהריים והשנייה לסעודה מפסקת. ונוטלים ידיים בשתי הסעודות⁶² ואוכלים דגים ובשר־עוף כדי לכבד את יום זה כשם שמכבדים כל יום־טוב בסעודה⁶³ גדולה. ויש נוהגים לאכול את הדגים בסעודה ראשונה⁶⁴ ואת העוף בסעודה שנייה. אך מותר לאכול דגים גם בסעודה־מפסקת⁶⁵. אוכלים קרעפכין⁶⁶. ביום זה אין אוכלים בשר־בקר (וכן שומים וביצים)⁶⁷.
- 'בערב יום־הכיפורים יש להרבות באכילה ושתיה כמו שיעור ב' ימים - ערב יום־הכיפורים ויום־הכיפורים'⁶⁸. נשים הצמות ביום־הכיפורים (או שאוכלות ביום־הכיפורים פחות מהשיעור) חייבות גם־כן בסעודה זו⁶⁹, וכן יש לחנך בסעודה זו את הקטנים אף שהם אינן צמים ביום־הכיפורים.

- מקוה - לאחר חצות היום, וטובלים ארבע פעמים: פעם אחת לשם טבילת קרי⁷⁰ ושלוש פעמים נוספות לשם תשובה כגר המתגייר⁷¹. הנוהגים לטבול ארבע טבילות כנגד שם הוי' או י"ג כנגד י"ג מידות־הרחמים - יטבלו תחילה

- ↑ אשל אברהם מהדו"ת סימן תרה.

- ↑ ברך כלל חיוב הכיסוי הוא על השוחט ובעל העוף מכסה את הדם בשליחותו (עיין בשו"ע יור"ד תחילת סימן כח), אך בערב יום־הכיפורים התרגול בא לכפרה ואופן הכפרה כותב רבנו הזקן בסידור שהיא עלידי פעולת הדם "ומציאין ממנו דמו כדי להמתקין" ולכן ישנו עניין שבעל התרגול יכסה את הדם. כן נראה ל'.
- ↑ תרח ס"ח כותב רבנו "אפילו בסעודת שחרית" ומשמע שגם בבוקר אוכל סעודה ממש כמו סעודה מפסקת. ובסימן תרד ס"א כותב רבי חיוב אכילה בתשיעי, ומוסיף שאין להתענות ביום זה תענית חלום אלא צריך להוסיף באכילה "מכל מקום מי שרוצה להתענות על חלומו עד סעודה מפסקת הרשות בידו", ומשמע מכך שסעודה מפסקת חייבת לאכול ולכתחילה גם אין להתענות תענית חלום עד סעודה מפסקת אלא צריך לאכול עוד סעודה מלבד סעודה מפסקת. והסעודה צריכה להיות דווקא על לחם (או מיני מזונות בשיעור קביעות סעודה) כי כן משמע הלשון 'סעודה' - אכילה בדבר שסעודת את הלב, וכן כתב שו"ח מערכת יום־הכיפורים ס"א אות ה.
- ↑ ע"פ תרד ס"א, תרח ס"א בסוגריים.
- ↑ טור תרד בשם המדוש.
- ↑ כן משמע מלשון רבנו תרח ס"ח שכתב שצריכים לאכול דברים קלים "אפילו בסעודת שחרית כגון בשר עופות ודגים" ומשמע שבסעודה שניה זה גם כן מותר ולא כנוהגים להתחמיר (עיין בקיצושי"ע סימן קלא ס"ב) שלא לאכול דגים בסעודה מפסקת.
- ↑ ספהמ"ג.
- ↑ תרד ס"ח.
- ↑ רוב בסידור.
- ↑ עיין שו"ח מערכת יום־הכיפורים ס"א אות ה. ומקרא קודש ימים נוראים סימן לו, וכן משמע משו"ע תחילת תרד ובסוגריים שבתחילת סימן תרח שאיסור עינוי ביום זה הוא מהתורה וחייב ריבוי אכילה הוא מדרבנן כדי שיוכלו להתענות ואם כן גם נשים החייבות בעינוי הן חייבות באכילה בערב יום־הכיפורים.
- ↑ תרו ס"ח. וגם מי שאינו צריך לטבול לקרי בכל זאת יטבול טבילה זו משום 'מים עכורים'.
- ↑ תרו ס"ב.

ארבע טבילות אלו ובנוסף לכך יטבלו כפי מנהגם.

טבילה זו חשובה יותר מסתם טבילה במשך השנה ולכן מקפידים על חפיפת הזקן והשערות שלא תהיה חציצה וכן גוזרים הציפורניים⁷². כמובן, אין מתרחצים לאחר הטבילה⁷³.

- מנחה ואמירת 'על חטא' - לאחר הטבילה⁷⁴ ובבגדי שבת⁷⁵.

- מי שגמר סעודה־מפסקת ובירך ברכת־המזון והחליט בלבו בעת נטילת מים־אחרונים לא לאכול עוד היום - מעיקר הדין מותר לו לחזור ולאכול כי קבלה זו הייתה בלבו בלבד ודברים שבלב אינם דברים'. אך אם **אמר בפיו** שלא אכל היום עוד, הרי זה נָדר ואסור לו לאכול יותר. אך מותר לו לעשות מלאכה, כי עדיין לא התחיל אצלו יום־הכיפורים. ולכתחילה, כדאי תמיד להתנות במפורש בפה לפני ברכת־המזון ש"יהא רשאי לאכול ולשתות עוד אחר הסעודה". אך לעניין רחיצה וסיכה ולבישת נעלי עור, מותר בכל אופן. כל זה הוא כאשר מסיים את הסעודה לפני 'פלג המנחה'⁷⁶.
- המסיימים סעודתם לאחר 'פלג המנחה' ורוצים להתרחץ לאחר סעודה־מפסקת או שאר ענייני סיכה - לכתחילה עליהם להתנות קודם ברכת־המזון שאינם מקבלים עליהם עדיין את החג וכך יוכלו לעשות דברים אלו ללא חשש⁷⁷. הלבושים בנעלי עור בשעת ברכת־המזון אינם נאסרים בלבישת נעליים אלו בשעת ברכת־המזון גם אם לא כיוונו במפורש שלא לקבל את החג⁷⁸.

- ↑ מט"א תרה ס"ח, וכן קיצושו"ע סימן קלא ס"ו כתב להקפיד על כל חציצה וגם צפרניים הם בכלל חציצה. וכתב מסגרה"ש על קיצושו"ע שם שחציצה זו מעכבת רק בעריכו"פ ולא בכל טבילת עזרא.
- ↑ כי טבילה זו היא מן הדין ובטבילה של חיוב כתב הרמ"א יור"ד סי"ט רא שנהגו כהאוסרים לרחוץ אחר הטבילה.
- ↑ תרו ס"ח.
- ↑ כי יום זה הוא יו"ט.
- ↑ תרח ס"ח.
- ↑ תרח ס"ח.
- ↑ תרו ס"ח.
- ↑ תרו ס"ח.
- ↑ עיינ שו"ח מערכת יום־הכיפורים ס"א אות ה. ומקרא קודש ימים נוראים סימן לו, וכן משמע משו"ע תחילת תרד ובסוגריים שבתחילת סימן תרח שאיסור עינוי ביום זה הוא מהתורה וחייב ריבוי אכילה הוא מדרבנן כדי שיוכלו להתענות ואם כן גם נשים החייבות בעינוי הן חייבות באכילה בערב יום־הכיפורים.
- ↑ תרו ס"ח. וגם מי שאינו צריך לטבול לקרי בכל זאת יטבול טבילה זו משום 'מים עכורים'.
- ↑ תרח ס"ו בשם הטי"ז בסימן תקנq סק"א.

- אם אמר בפיו שמקבל על עצמו את תענית יום־הכיפורים, ואמר זאת לאחר 'פלג המנחה' - נאסר מייד באכילה ורחיצה, ואפילו אם עדיין לא בירך ברכת־המזון. ואם הוא לבוש בנעלי עור בשעת אמירה זו - מותר לו להמשיך ללבושן עד השקיעה, כנזכר לעיל.

- שטיפת הפה במים מותרת עד כניסת החג, גם אם קיבל עליו את התענית באמירה בפה.
- נוהגים לטבול שוב במקווה⁷⁹ וגם בטבילה זו טובלים ארבע פעמים כפי שטובלים בצהריים. טבילה זו כדאי שתהיה סמוכה ככל האפשר לכניסת החג ולאמירת הווידוי בכניסת החג⁸⁰. כמובן שאפשר לאחר הטבילה לעשות מלאכה ומי שהתנה שיוכל לאכול יכול גם לאכול.

- פורסים מפה לבנה על השולחן כמו בכל חג ומדליקים נרות ומברכים 'להדליק נר של יום־הכיפורים' ו"שהחינו". מי שבירכה "להדליק נר של יום־טוב" אינה חוזרת ומברכת "נר של יום־הכיפורים"⁸¹.

- בעת ברכת "שהחינו" בהדלקת הנרות מקבלת האישה את החג ואסור לה לטעום או לרחוץ לאחר מכן⁸². וכן עליה להחליף נעליה לפני הדלקת הנרות⁸³. במקרה שרוצה לטעום לאחר הדלקת הנרות, עליה להתנות שאינה מקבלת חג בהדלקה זו וכן לא תברך "שהחינו" אלא תברך עם הקולל בבית־הכנסת.

- כל נשוי מדליק לעצמו נר בבית־הכנסת, ומי שאין לו אב או אם מדליק גם נר־נשמה בביתו. גם מי שאין לו שני הורים מדליק נר נשמה **אחד**⁸⁴. הדלקת הנר היא מלאכה והיא מותרת גם אם קיבל עליו את מצוות עינוי של יום־הכיפורים וכבר התחיל אצלו הצום ואיסור רחיצה וסיכה. אך אם קיבל עליו את החג לגמרי ונאסר בעשיית מלאכה, בוודאי שאסור לו להדליק את הנר בעצמו⁸⁵.

- איש המדליק נרות מקבל על עצמו את החג לכל הדברים כיוון שמברך "שהחינו". כמו כן לכתחילה עליו ללבוש את הטלית ולברך עליה קודם הדלקת נרות. ואם לא עשה כן, יכול

- לברך על הטלית גם לאחר הדלקת נרות⁸⁶.
- ביום־הכיפורים לובשים את הטלית בכל תפילות היום ולכן גם אם מפסיקים בין מוסף למנחה ליותר מב' וג' שעות בכל־זאת אין מברכים שוב על הטלית⁸⁷.
- אין נכנסים עם קיטל לשירותים⁸⁸ והוא הדין לגבי גארטל (במשך כל ימות השנה), מפני שהוא בגד המיוחד לתפילה⁸⁹.
- נשים אינן לובשות בגדים לבנים כי אינן יכולות להידמות למלאכים⁹⁰.

דיני וידוי:

- בבין־השמשות מתוודים שוב⁹¹.
- מי שיודע שנכשל בעבירה מסוימת בשנה החולפת, צריך להתוודות עליה במפורש ולא להסתפק בנוסח הווידוי הרגיל.
- וידוי על עבירות אלו נעשה בשני מקומות, בכל סדר וידוי: א) בסמיכות לאשמנו' צריך לומר "חטאתי בעבירה פלונית"; ב) ב'על חטא' צריך לומר "על חטא שחטאנו לפניך בעבירה פלונית". עבירות שחטא בהן בשנים קודמות וכבר התוודה עליהן בשנים שעברו, 'הרי זה משובח' לשוב ולהתוודות עליהן גם בשנה זו; וידוי זה נעשה ב'על חטא' בלבד⁹².

כשהוא מפרט חטאיו יתוודה בלחש, משום שאם יתוודה בקול רם אסור לו לפרט חטאיו ברבים לפי שאין זה כבוד המקום שמגלה לרבים שחטא כנגדו". אך נוסח 'על חטא' הקבוע מותר לומר בקול רם⁹³.

- וידוי זה על עבירות אלו, צריך להתוודות במנחה של ערב יום־הכיפורים, בווידוי של בין־השמשות ובווידוי בתפילת ערבית. וכמו כן יש להתוודות על עבירות אלו גם בשאר תפילת לחש של שחרית, מוסף ומנחה. אך בחזרת הש"ץ אין צריך להתוודות שוב על כך⁹⁴.

- ↑ כיוון שכאשר מברך "שהחינו" בהדלקת נרות ומקבל עליו עיצומו של יום ואז זמן זה נחשב כלילה ובלילה אין לובשים טלית ועל דרך המבואר בסימן ל' שהמתפלל ערבית בעוד יום אינו יכול להניח תפילין כיוון שזמן זה כבר נחשב אצלו ללילה (וכן ישנו דיון האם מותר לאישה להתפלל מנחה של חול לאחר הדלקת נרות משום 'תוהי ודטהי' שאם קיבלה שבת בהדלקת נרות היא אינה יכולה להתפלל תפילת חול). אך למעשה אם לא לבש טלית יכול ללבוש ולברך גם לאחר הדלקת נרות כי יש לחלק בין ערבית שהיא ממש תפילה השייכת ללילה לבין הדלקת נרות.
- ↑ כי הפסק בטלית הוא רק כאשר אין צורך וחייב להמשיך ללבוש את הטלית משא"כ כאן שצריכים את הטלית להמשך התפילות. וכן היה מנהג כ"ק אדמו"ר הרי"צ שהיה לובש בבית את הטלית שלבש בשחרית ולא בירך עליה אף שעברו כמה שעות. וביארנו במקו"א.
- ↑ סימן כא"ט.
- ↑ כמובא בסימן אצ ס"ב, וכמובן שכל זה למנהגנו שלובשים את הגארטל רק בתפילה.
- ↑ תרי ס"ט.
- ↑ תרו ס"ב.
- ↑ הווידוי נחלק לשנים: 'אשמנו' הוא וידוי של תשובה, על חטא הוא וידוי של כפרה. עבירות של שנה זו צריך לשוב עליהם וגם לבקש כפרה. עבירות של שנים קודמות שכבר שב עליהם צריך בכל זאת לבקש שוב כפרה (ראה סימן תרו ס"ד,ט). הדברים נתבארו במקו"א ואכמ"ל במסגרת זו. ונראה שגם עברות המפורטות ב'על חטא' שיודע שחטא בהם צריך לאומרם שוב במפורש כי על חטא הוא נוסח כללי וכמו סדר התפילה ועליו לומר שוב בשביל כפרתו. ועוד, שעל חטא נאמר בלשון רבים וכשחטא צריך לבקש בלשון יחיד.
- ↑ תרו ס"ד"ה.
- ↑ תרו ס"ב מביא שתי דיעות בעניין זמן אמירת הווידוי: לדעה ראשונה עיקר הווידוי הוא בתפילת ערבית לאחר חשכה ובכל זאת

"וטוב לשחות בעת הווידוי כמו ב'מודים' כדי להתוודות בהכנעה גדולה⁹⁵.

- אמירת הווידוי היא לאחר 'יהיו לרצון' הראשון, ולכן העומד באמצע וידוי ושמע 'קדושה' עונה 'קדוש... ברוך... ימלוך' וכן 'אישי"ר' ואמן של 'זאמרו אמן' ו'מודים אנחנו לך' ו'ברכו'⁹⁶.

- מי שעקר רגליו ונזכר שלא אמר וידוי - אומר כשנזכר ואינו צריך לחזור ולהתפלל. וכן מי שטעה בתפילתו באופן שצריך לחזור ולהתפלל, כגון שאמר 'האיל הקדוש' אינו צריך לחזור ולומר שוב וידוי⁹⁷.

תפילות יום־הכיפורים:

- נשים וחולים צריכים להתפלל את התפילות עצמן דהיינו חמשת תפילות היום כולל 'על חטא' וכן לומר את הקטעים הבאים הכתובים בחזרת הש"ץ: "לאִיל עורך דין", "ונתנה תוקף" (עד כתר), 'וכל מאמינים", ואם מתפללות בבית־הכנסת, יאמרו גם סדר עבודת הכהן הגדול המתחיל ב"אתה כוננת" עד הפיוט שלבש בשחרית ולא בירך עליה אף שעברו כמה שעות. וביארנו במקו"א.

מתוודים גם במנחה 'שמא ישתכר'. לדעה שניה עיקר היידוי הוא בין השמשות 'שיכנס ליום בתשובה' ומתוודים גם במנחה 'שמא ישתכר' וכמובן שמי שלא השתכר בוודאי שחזור ומתוודה בכניסת היום. ומהו נראה שלדעה ראשונה החיוב להתוודות ולפרט החטא המיוחד שיודע שחטא בו הוא דווקא בערבית שאז הוא עיקר היידוי וגם במנחה בגלל 'שמא ישתכר', אך בשאר תפילות היום שהוא מתוודה 'שמא אירע לו דבר עבירה ביזכ"פ' עצמו", אי"כ בתפילות אלו צריך רק לפרט את החטא שקרה לו בו ביום ואין נוגע מה שקרה במשך השנה או בשנים קודמות. אך לדעה שניה שהווידוי במנחה הוא 'שמא ישתכר' ובבין השמשות הוא "כדי שיכנס ליום בתשובה" ובשאר תפילות היום מתוודים כי "גם ביום־הכיפורים עצמו חייב להתוודות ולשוב בתשובה שלמה" אם כן בכל תפילה צריך לפרט החטא כי פריסת החטא הוא חלק מהתשובה. ולכן חילקנו בפנים את פירוט החטא לשתי רמות.

- ↑ כל זה הוא בתפילת לחש אך בחזרת הש"ץ כתב רבנו בס"ח שדי באמירת 'חטאנו' (ואמנם נוהגים לומר על חטא עם החזן אך פירוט החטא נראה שאין צריך. ולהעיר מדברי הרבי הרי"צ בעניין על חטא בקשעהמ"ט (והובאו בשערי הלכה ומנהג עמוד ריט) "על חטא יום־הכיפורים זאגט מען נאר וויפל מען דארף..." (=ואומרים רק כמה שצריך)).
- ↑ על פי שו"ע" קבד ס"א שמפסיקים בתחנונים שאחר יהיו לרצון כמו בברכות ק"ש ולדברים אלו מפסיקים לק"ש כמובא בסידור.
- ↑ כי מאחר והווידוי נאמר לאחר יהיו לרצון הוא בא כהמשך לתפילה ולא חלק ממנה ולכן אין צריך לחזור על זה שוב.

"כאוהל הנמתח"⁹⁸.

- תפילת 'כל נדר'י' אומרים הקהל יחד עם החזן. ומכיוון שאמירה זו היא התרת־נדרים והתרה זו חלה רק כאשר אומרים בקול, לכן גם הקהל "צריך לומר בקול רם מעט, בעניין שיהא נשמע להעומדים אצלו"⁹⁹. ומשמע מכך שהאמירה בקול מעכבת את ההתרה.
- שכח ולא אמר בראש־השנה ויום־הכיפורים "ובכן תן כו"י" אלא אמר מיד "ברוך אתה ה'" - יסיים "המלך הקדוש" וימשיך בתפילה¹⁰⁰.

סיום הצום ומוצאי יום־הכיפורים:

- ביום־הכיפורים מותר לגעת במאכלים (ואין זה כמו בפסח שאסור לגעת בחמץ), ולכן מותר לגדול להכין ולתקן את האוכל בשביל הקטן¹⁰¹.
- טעה במעריב של מוצאי החג ואמר "המלך הקדוש", "המלך המשפט" במקום "האיל הקדוש", "מלך אוהב צדקה ומשפט" - אינו חוזר¹⁰².

- "קודם ההבדלה נוטלים את הידיים ג' פעמים, לסירוגין, כמו בנטילת ידיים שחרית, אבל בלא ברכה". ונטילה זו צריכים לעשות כולם, גם הכוהנים (או מי ששכחו שאסור ליטול) שנטלו ידיהם עד הזרזות בתוך יום־הכיפורים, כי "טעם נטילה זו היא שלילת התפשטות הטומאה לאחר סור קדושת יום־הכיפורים, ואם כן אין מועיל הנטילת ידיים - איזה שתהיה - ביום־הכיפורים"¹⁰³.

- מבדילים ומברכים על 'אור ששבת', דהיינו על נר שדלק מערב החג, ואין מברכים על אור שהודלק עכשיו במוצאי החג. ואם אין לו בביתו 'אור ששבת', יכול להדליק נר שלו מנר אחר ששבת ולברך עליו, אך "מכל־מקום טוב להחמיר ולברך על אור ששבת מבעוד יום ממש"¹⁰⁴. המדליקים בביתם נר־נשמה אינם צריכים להדליק נר נוסף ויכולים לברך על נר זה. אך עליהם להוסיף עוד נר לנר־נשמה ולברך על שניהם יחד¹⁰⁵.

- כשעושים הבדלה במוצאי יום־הכיפורים ומן הסתם רוצים מיד אחר כך לאכול לחם או מיני מזונות, יש להביאם לשולחן לאחר ההבדלה. ואם מביאים לפני ההבדלה, יש

- ↑ כפי שהובא בסידור תורה אור. ועיין בסימן תרכא ס"ז שסדר עבודה "אומר הש"ץ" ומשמע שזה שייך לחזן וגם למנהגנו שכל הקהל אומר זאת בכל זאת זה נאמר בעת אמירת הש"ץ דווקא ולא ביחיד.
- ↑ תריט ס"ג.
- ↑ משנ"ב שם סק"י.
- ↑ תרי"א ס"ט.
- ↑ שע"ת סימן קיח סק"א, קיצושו"ע סימן קכט ס"ג.
- ↑ שולחן מנחם ח"ג עמוד קעז.
- ↑ תרכז ס"ה"ח.
- ↑ שמעתי מהשב"ק הרה"ח ר' ש"ב גאנזבורג שיח' שכן היה נוהג כ"ק אדמו"ר בהבדלה של מוצאי יו"כ שהיה מחבר נר נוסף לנר נשמה והיה מברך על שניהם יחד. ונראה טעם הדבר על פי דברי רבנו הזקן (תרכז ס"ח) שאין מברכים על נר ביכנ"ס כיון שלא הודלקו להאיר אלא לכבוד ביכנ"ס אך "מדליק נר אחד מנר של בית־כנסת הודלק מעיזכ"פ ויברך על שניהם יחד", וכן נר נשמה אינו ודלק להאיר אך מתבירים לו נר נוסף (ויש להעיר שלא מצאנו איחור לכך שבמוצאי יו"כפ' צריך לברך על אבוקה דווקא אלא על נר' שכתב' ואפילו בודד, ולכן המברכים על נר ששבת כנראה אינם צריכים לחבר נר נוסף).

^[1] הכפר של הרבי • גיליון 22 • ערב ראש־השנה תשע"ד

לכסותם במפה בשעת ההבדלה (אך אם אין בדעתו לאוכלם מיד וכגון שרוצה רק לשתות לאחר הבדלה - אין צריך לכסותם)[[]^{106]}.

• לאחר ההבדלה, קודם נטילת ידיים, יש לברך 'ברכה מעין שלוש' על היין; ואין יין ההבדלה נפטר בברכת־המזון שיברך לאחר מכן בסוף הסעודה. אם שכח ולא בירך ברכה זו ונזכר בכך בתוך הסעודה - מברך כשנזכר. ובדיעבד, כשבירך נטילת כר ברכת־המזון - אינו מברך "על הגפן"[[]^{107]}.

• המבדיל על היין והיה בדעתו לשתות משקים מיד לאחר ההבדלה (וכך הדבר בדרך־כלל במוצאי יום־הכיפורים, שדעתו בשעת ההבדלה לשתות לאחר ההבדלה) - אינו מברך על משקים אלו אלא הם נפטרים בברכת 'הגפן' על היין. ופטור ברכה זו הוא אף שלא התכוון בפירוש לפוטרם בברכת 'הגפן' ואפילו שהשתייה לא הייתה לפניו בעת שהבדיל (כיוון שהיה בדעתו לשתות את השתייה ואם היו המשקים לפניו הם נפטרים בברכת 'הגפן' אף שלא היה בדעתו לשתותם). כמו כן שתייה זו נפטרת בברכה אחרונה "על הגפן" ואין צריך לברך גם "בורא נפשות"[[]^{108]}.

• השומעים את ההבדלה ודאי שמברכים לעצמם ברכה ראשונה על השתייה וכן מברכים 'בורא נפשות' לפני נטילת ידיים. אם לא בירכו 'בורא נפשות' ונזכרו בתוך הסעודה או אף לאחר ברכת־המזון - יברכו 'בורא נפשות' מיד כשנזכרים. אם אכלו מיני מזונות, צריכים לברך "על המחיה" לפני נטילת ידיים. אם לא בירכו "על המחיה" ונזכרו בתוך הסעודה - יברכו מיד. ואם נזכרו לאחר ברכת־המזון - אין מברכים[[]^{109]}.
• הנהגת רבותינו נשיאנו, לאכול סעודה ממש עם נטילת ידיים ולא רק מיני מזונות; "הויו מדייקים בעריכת סעודה כפשוטה כולל ניגונים ודברי תורה וכו'[[]^{110]}.

סיכה:

• דאודורנט נוזלי בלי ריח, הנועד להפיג ריח רע - מותר להשתמש בו ביום־הכיפורים או בערב יום־הכיפורים לאחר הדלקת נרות. דאודורנט עם ריח או שעשוי מחומר גושי או נוזלי שיש בו איסור ממרח - אין להשתמש בו בזמנים הנ"ל.

אכילה ושתייה ביום־הכיפורים[[]^{111]}:

• אכילה ושתייה ביום־הכיפורים הם איסור דאורייתא. וכן אכילה ושתייה פחות מהשיעור האסור נקראות בשם 'חצי שיעור' ואסורות גם־כן מדאורייתא. אך כשאין ברירה וכגון חולה שיש לו סכנה או מי שאינו מסוגל לצום, מותר

- ↑ רצט סי"ד. וטעם הכיסוי הוא משום בויון הלחם שהוא קודם ליין בפסוק "ארץ חטה" ואם כן ה"ה גם למיני מזונות.
- ↑ סדברכה"ג פ"א הכ"א.
- ↑ כל זה בסברכה"ג פ"א ה"ו.
- ↑ שולחן מנחם עמוד קעו.
- ↑ תבאר בסמן תריב, תריח. ועיין גם לפר אברהם ובש"כ פלי"ט אך ישנם הלכות שם שאינן לשיטת רבנו הזקן.

להם לאכול או לשתות בשיעורים מסוימים, וכדלהלן:

• שיעור אכילה שאינה נחשבת לפתיחת

הצום לכתחילה היא אוכל מוצק בכמות של כ־30 גרם. וכשחייבים לאכול יותר - ניתן להקל עד 38 גרם[[]^{112]}.

• 30 גרם אלו נמדדים במשקל ומותר לשוקלם בחג (וכבר שיערו המודדים שהכמות המותרת היא הכמות הממלאת קופסת גפרורים קטנה ויכול לשער לפי זה).

• כל אכילה צריכה להיאכל בתוך פרק זמן של 'כדי אכילת פרס' דהיינו 9 דקות[[]^{113]} ולאחר מכן נחשבת האכילה השנייה לאכילה חדשה ואינה מצטרפת עם האכילה הראשונה. ולכן יש לאכול עד כמות זו של כ־30 (או 38) גרם ולחכות 9 דקות מסוף אכילה זו, ואחר־כך להתחיל לאכול שוב כמו זו. בשעת הדחק, כאשר חייב לאכול ולשתות עוד, יצמצמם את זמן ההמתנה וימתין 8 דקות מסוף האכילה הראשונה עד לתחילת האכילה השנייה. ואם אין זה מספיק - יחכה 7 דקות ויכול לרדת עד 6 דקות[[]^{114]}.

• שיעור השתייה שאינה נחשבת לפתיחת

הצום היא 40 סמ"ק ושיעור זה נקרא 'כמלוא לוגמיו', דהיינו כמות השתייה שאדם מסוגל למלא בצד אחד של פיו. שיעור זה של 40 סמ"ק הוא באיש או אישה ממוצעים, אך צעירים שפיהם קטן יותר, צריכים לשער לפי הכמות שהם יכולים להכניס בפה שלהם ולכן עליהם לשתות רק 30 או 35 סמ"ק[[]^{115]}.

• לצורך מדידת כמות זו של השתייה המותרת, מותר למדוד בחג בבקבוקי תינוקות (עם סימוני כמויות) או להשתמש במזרק. אפשרות נוספת היא שלפני החג ימלא החולה את אחת מלחייי במים ואחר כך יחזיר זאת לתוך כוס חד־פעמית ויסמן על גבי הכוס עד היכן מגיעים המים וכך יידע במשך החג למלאות מים עד לאותו מקום; ועד כמות זו הוא שיעור השתייה המותר לו.

• גם בשתייה צריך להפסיק 9 דקות מסוף

שתייה לתחילת שתייה[[]^{116]}. לכן, החולים יכולים לשתות עד כמות זו ולחכות 9 דקות ולשתות בעל כורח[[]^{117]}.

- ↑ עיין בספר שיעורי תורה עמוד קפז. 'כותבת' היא 40 גרם, ושיעור 30 גרם הוא רוב כ־תובת הגסה! (והיא שני שליש ביצה כאשר הביצה היא 50־45 גרם), וכך עושים לכתחילה. בדיעבד יש להקל עד 38 גרם שהם כמעט 'כותבת' שלמה ומקור הדברים הוא בשוע"ר תריח סי"ג שלכתחילה מתירים 'רוב כותבת' ובדיעבד עד 'כותבת' שלמה
- ↑ עיין בספהמ"ג עמוד 45 הערה 2 שכך הוא לדעה המחמירה וכבר כתב רבנו (סימן תריב ס"ד) בעניין השיעורים ש"לעניין הלכה כל שהוא בשל תורה הלך אחר המחמיר".
- ↑ ויסוד צמצום הזמנים לכאורה הוא על פי דברי רבנו תריח סי"ג ש"יששו כדי אכילת ארבע בצים ולפחות יהשו כדי אכילת שלוש בציים". אך יש לחלץ כי הסיבה שאנו מצמצמים את הזמן הוא כי סומכים על חישובים אחרים ששיעור אכילת פרס לוקח פחות זמן. ועכ"פ אפשר לפחות עד 6 דקות שהוה הדעה הכי מקילה בצמח צדק לגבי תשעה באב.
- ↑ תריב סי"ב. ויש להעיר הערה חשובה שאין להיכנס לחששות וללחצים אולי לא ידייקו מספיק בכמות המותרת ושנו מעט יותר מהמותר, כי גם שיעור של 40 סמ"ק הוא פחות מהשיעור המותר ולכן הצעירים השותים 30 או 35 סמ"ק גם אם טעו בכמה גרם עדיין לא פתחו את האוז.
- ↑ תריב סט"ו.

שוב כמות זו. ואם אינו מסוגל לחכות 9 דקות - יצמצם את זמן ההמתנה ל־8 דקות ויצמצם עד 6 דקות כמו באכילה (כנ"ל).

• כל סוגי המאכלים מצטרפים לכמות של 30 גרם וכן כל סוגי השתייה מצטרפים לכמות של 40 סמ"ק. אך אכילה ושתייה אינן מצטרפות זו עם זו ולכן כל 9 דקות אפשר גם לאכול וגם לשתות יחד, בשיעורים הנ"ל.

• כאשר אוכלים או שותים אין חייבים לשתות דווקא מים, אלא אפשר לשתות או לאכול גם דברים מזינים כגון מיצי פירות (אך לא סתם דברים שהם לתענוג בלבד); על־אחת־כמה־זכמה כאשר אם ישתה או יאכל דברים מזינים יזדקק לפחות אוכל או שתייה, שעדיף לנהוג כך.

• מאחר והאכילה, אפילו פחות מהשיעור, היא איסור דאורייתא, לכן מי שההליכה לבית־הכנסת תגרום לו שיצטרך לאכול או לשתות פחות מהשיעור - עליו להימנע מללכת לבית־הכנסת. ואפילו אם בלא־הכי אוכל ושותה פחות מהשיעור, מכל־מקום אם על־ידי ההימנעות מההליכה לבית־הכנסת הוא ישתה או יאכל פחות פעמים במשך יום־הכיפורים - גם־כן עליו להימנע מללכת לבית־הכנסת.

• דברים נוזליים נחשבים משקה ולכן לִפְנֵי ויוגורט מוגדרים משקה. כאשר מורחים ממרח על לחם הוא נחשב מאכל ומצטרף ללחם לשיעור 30 הגרם.

חשוב להדגיש: היתר אכילה ושתייה הוא רק בתנאי שחייבים גם לאכול וגם לשתות, אך מי שצריך רק לשתות אסור לו לאכול כלל, אפילו פחות מהשיעור. וכן להיפך, מי שצריך לאכול, אסור לו לשתות כלל. כמו כן, כל אכילה או שתייה נמדדת בפני עצמה ואם מספיק לו לשתות פעם אחת פחות מהשיעור - אין זה היתר להמשיך ולשתות הלאה פחות מהשיעור, אלא בכל פעם צריך לבדוק האם הוא אכן זקוק לזה או לא. מצד שני, חייבים לדעת שחולה המחמיר על עצמו לצום על־אף הוראת הרופא והרב כי עליו לאכול, עליו נאמר "אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש". וכמו כן, "כל מקום שמותר לאכול ואינו רוצה לאכול מאכילין אותו בעל כורחו"[[]^{117]}.

• תרופות שאינן חובה, אסור לבולען ביום־הכיפורים ואפילו אם בולע אותן בלי שתייה כלל. ולכן חולה שהתחיל לקחת אנטיביוטיקה וכבר ירד החום - לא יבלע תרופה בתוך החג, כי לא יבוא לידי סכנה אם יפסיד לקיחה אחת. תרופות המיועדות לחולי שיש בו סכנה או המיועדות לכך שהחולה לא יבוא לידי סכנה, כגון תרופות לשמירת לחץ־דם, סכרת, בעיות לב, כליות, תרופות פסיכיאטריות שחייבים לקחתן כל יום; וכן הלוקח אנטיביוטיקה ועדיין לא ירד החום, שאם יפסיד לקיחה אחת יכול לבוא לידי סכנה - מותר לקחתן לכתחילה ביום־הכיפורים ואין צריך לחכות עד שחס־ושלום ירגיש לא־טוב.

תרופות אלו יש לבלוע ללא מים. ואם התרופה אינה מרה (גם אם אינה מתוקה ממש) - יש לעוטפה בחתיתך ניר (כטישו וכדומה) כדי שלא ירגיש את טעם התרופה. מי שאינו יכול לבלוע את התרופה ללא מים - ירסק את התרופה במעט מים, באופן שהמים נשארים מרים מהתרופה ואין בהם הנאה. אם אינו יכול לעשות גם כך, וכגון תרופות שאי־אפשר לרסקן במים - יעררב בתוך מעט מים דבר מר כסודה לשתיה (לא 'מי סודה') ועלידי זה המים נפגמים, ויבלע את התרופה וישתה את המים. כמובן שמים כאלו שמרוסק בהם תרופה או שהמים מרים - אין מברכים עליהם כלל[[]^{118]}.
• האוכל פת ביום־הכיפורים, נוטל ידיו כדרכו עד הזרוע[[]^{119]}. ובברכת המזון אומר "יעלה ויבוא"[[]^{120]}.

• האוכל פחות מהשיעור, אם אוכל לחם - נוטל ידיים ואינו מברך "על נטילת ידיים" (כי האכילה היא פחות מכביצה), אך מברך "המוציא".

קטנים[[]^{121]}:

• קטנים שלא הגיעו לגיל חינוך למצוות עינוי (דהיינו ילדים עד גיל 9), אין רוחצים אותם במים (אפילו) קרים, אך אם הוא מלוכלך וצריך לנקותו - מותר. כמו כן אין להלביש לקטן זה נעל שיש בה עור. אך אם הקטן רוחץ לעצמו וכן לובש לעצמו נעל עם עור - אין למחות בו. ואוכל אפשר לתת להם ואין חיוב לחנכם לצום בגיל זה. ומי שהוא פחות מגיל 9 ורוצה להתענות, "מוחין בידו כדי שלא יבוא לידי סכנה"[[]^{122]}.

• קטנים שהגיעו לחינוך למצוות עינוי (מגיל 9 ועד 11 לבנות ו־12 לבנים), צריכים לחנכם למצוות עינוי דהיינו לצום מעט שעות ולאכול מאוחר יותר מהזמן שהם רגילים לאכול תמיד, וכן לחנכם שלא ירחצו באותן שעות. וכן בנעילת הסנדל חייבים הם כל היום. מאחר ויש מצווה מדרבנן לחנכם בעינוי לכן אין לאף אדם לתת להם בידיים אוכל (או לרוחצם) בשעות אלו שהם צריכים להתענות. ואם לוקחים לבד אוכל לא רוחצים - חובה רק על האבא להפרישם מאכילה ורחיצה, אך האימא אינה חייבת להפרישם[[]^{123]}.

• לאחר שמלאו י"א שנים שלמות לבת וי"ב שנים שלמות לבן, משתדלים שיצומו כל הצום וכן יתענו ברחיצה. אך מי שאינו יכול וקשה לו לצום (אפילו שלא יגיע לידי סכנה ח"ו), אינו צריך להשלים ולסיים את הצום, ובפרט ילד או ילדה החלשים בטבעם - די להם בחינוך לשעות ואינם צריכים להשלים הצום[[]^{124]}.
• מעוברות, מן הדין משלימות את הצום.

^[1] רד סי"ד

^[2] כן כתבו האחרונים כיוון שאין זה רחיצה של הנאה וכמו שעושים הכוהנים

^[3] שולחן מנחם ח"ג עמוד קנז

^[4] תבאר בסמן תרטז

^[5] תרטז ס"אג,י

^[6] תרטז ס"ד,ז

^[7] תרטז ס"ו, יא

ונקראת מעוברת משעה שיודעת על הריונה ואפילו בתוך מ' יום ראשונים. ואם הצום גורם חולשה גדולה והתחילו לה צירים מוקדמים (היכולים להוביל ללידה מוקדמת ח"ו) - עליה לשתות כשיעורים. ואם לדעת הרופא כמות זו אינה מספיקה - עליה לשתות כדרכה. מעוברת בחודש תשיעי תצום, כי אין סכנה אם תלד.
• מינקת חייבת לצום. ואם חוששת שלא יהא לה מה לתת לחינוך - צריכה לתת לו תחליפים או תכין חלב לפני החג. במקרה שאין שום ברירה - תשתה כשיעורים. וכמובן שעליה להישאר בבית ולשכב ולנוח ורק לאחר מכן, אם אין ברירה - תשתה כשיעורים.

חג הסוכות

דפנות הסוכה:

• בשבת ובחג אסור לשפוך מים בגינה (דהיינו בחצר שאינה מרוצפת, ואפילו אם אין בה עשבים וכל־ישכן אם יש בה עשבים). לכן יש להקפיד לבנות את הסוכה על מקום מרוצף, כדי שיוכלו לשבת שם בחג ובשבת. בדיעבד, אם הסוכה נבנתה במקום שאינו מרוצף, יש להקפיד מאוד שלא ישפכו שם מים[[]^{125]}.

• מחיצות הסוכה צריכות להיות לפחות בגובה 10 טפחים - 'טפח' הוא 8 ס"מ - ובסך הכול 80 ס"מ.
• לכתחילה כדאי וראוי שתהיה הסוכה עשויה מדפנות עץ או לפחות פלטות עץ מקרקע הסוכה עד גובה מינימלי של 80 ס"מ. (ואין צריך שיגיעו עד סמוך לסכך, אלא די בכך

^[1] סימן שלו ס"ט כתב רבנו "וטוב שלא לאכול כלל בגינה אם ישמש שם עם מים מפני שבקושי יוכל להיזהר שלא יפול שם מעט מים". ויש להוסיף ששם מחמיר רבנו בגינת חבדו שאם נשפך מים הרי זה איסור דרבנן בגלל פס"ר דלא ניחא ל"י אך בגינתו (אף שאין בה עשבים והוא רק חול) אין שייך לומר שלא ניחא ל"י ויש בזה חשש דאורייתא

^[2] סימן שלו ס"ט כתב רבנו "וטוב שלא לאכול כלל בגינה אם ישמש שם עם מים מפני שבקושי יוכל להיזהר שלא יפול שם מעט מים". ויש להוסיף ששם מחמיר רבנו בגינת חבדו שאם נשפך מים הרי זה איסור דרבנן בגלל פס"ר דלא ניחא ל"י אך בגינתו (אף שאין בה עשבים והוא רק חול) אין שייך לומר שלא ניחא ל"י ויש בזה חשש דאורייתא

^[3] סימן שלו ס"ט כתב רבנו "וטוב שלא לאכול כלל בגינה אם ישמש שם עם מים מפני שבקושי יוכל להיזהר שלא יפול שם מעט מים". ויש להוסיף ששם מחמיר רבנו בגינת חבדו שאם נשפך מים הרי זה איסור דרבנן בגלל פס"ר דלא ניחא ל"י אך בגינתו (אף שאין בה עשבים והוא רק חול) אין שייך לומר שלא ניחא ל"י ויש בזה חשש דאורייתא

^[4] סימן שלו ס"ט כתב רבנו "וטוב שלא לאכול כלל בגינה אם ישמש שם עם מים מפני שבקושי יוכל להיזהר שלא יפול שם מעט מים". ויש להוסיף ששם מחמיר רבנו בגינת חבדו שאם נשפך מים הרי זה איסור דרבנן בגלל פס"ר דלא ניחא ל"י אך בגינתו (אף שאין בה עשבים והוא רק חול) אין שייך לומר שלא ניחא ל"י ויש בזה חשש דאורייתא

^[5] סימן שלו ס"ט כתב רבנו "וטוב שלא לאכול כלל בגינה אם ישמש שם עם מים מפני שבקושי יוכל להיזהר שלא יפול שם מעט מים". ויש להוסיף ששם מחמיר רבנו בגינת חבדו שאם נשפך מים הרי זה איסור דרבנן בגלל פס"ר דלא ניחא ל"י אך בגינתו (אף שאין בה עשבים והוא רק חול) אין שייך לומר שלא ניחא ל"י ויש בזה חשש דאורייתא

שהדפנות מכוונות כנגד הסכך[[]^{126]}), כדי למנוע את הבעיות המתעוררות בסוכות העשויות ממוטות־ברזל, וכפי שיפורט להלן.

• דפנות סוכות העשויות ממוטות־ברזל וכשרות מדין 'לבדו' דהיינו שאין רווח אויר של למעלה מ־24 ס"מ בין מוט למוט וכך נחשב כאילו יש דופן שלמה בגובה 80 ס"מ, צריכים להקפיד שהמוט התחתון יהיה קרוב לקרקע 23 ס"מ. ומאחר ולפעמים יש שקע באדמה או שהמוטות מתעקמים באמצעם ואז נוצר ריחוק של למעלה מ־23 ס"מ, לכן יש להקפיד לקשור גם חוטי ברזל דקים בין הקרקע למוט ובין מוט למוט וכן מעל המוט העליון וכך בוודאי יהיה מחיצת 80 ס"מ.

סוכות ברזלים אלו, אשר שאין בהן פלטת־עץ ומסביב לברזלים קושרים יריעות בד, בסוכה זו העיקר הוא המוטות ואילו הבד אינו נחשב למחיצה כיוון שהוא מתגדנד ברוח (והוא טוב רק בשביל ההרגשה הטובה שלא יושבים ברחוב), ולא יועיל גם אם יקשרו את הבד באמצעו אל מוטות הסוכה, כיוון שהבד מעל ומתחת הקשר מתגדנד ברוח[[]^{127]}. מכיוון שהעיקר בסוכה זו הם המוטות, לכן יש לעשותה ארבע דפנות דווקא ולא מספיק שלוש דפנות כבשאר הסוכות[[]^{128]}. דופן רביעית תהיה בגובה 80 ס"מ ואורכה שבעה טפחים שהם 56 ס"מ.

• הסוכה צריכה להיות בנויה משלוש דפנות, ומנהגנו לעשות ארבע דפנות[[]^{129]}. ואפשר להוסיף עוד משהו כעמוד לדופן רביעית. הוספת עמוד היא בסוכות עץ או בסוכות שיש להן פלטת עץ למטה.

• אין מנהגנו ב'נוי סוכה[[]^{130]} אך תולים תמונה של הרבי. כמו כן אפשר לתלות ציורי הילדים משום חיבוך מצווה ותוספת שמחה להם בחג.

סכך הסוכה:

• 'מצווה מן המובחר' לסכך בענפי אילן[[]^{131]}, ומן הראוי לא לסכך במחצלות למיניהן[[]^{132]}.
• פעולת הסיכוך צריכה לכתחילה להתבצע על־ידי גדול יהודי, ובדיעבד אם סיככו קטן, אישה או גוי - הסוכה כשרה[[]^{133]}.

• הסוכה צריכה לעמוד תחת כיפת השמים ומסוככת בסכך כשר שיש בו שתי תנאים אלו: (א) דבר הצומח מהארץ והוא תלוש מהארץ (אך ענפי אילן המחוברים פוסלים את הסוכה), (ב) אינו מקבל טומאה דהיינו שלא עשו ממנו כלי לשימוש[[]^{134]}. לכן אין לסכך בכיסא שלם או

^[1] שו"ע סימן תרל ס"ט

^[2] שו"ע"ר שסב ס"ב "שכל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה". וכתב השו"ע תרל ס"י שאפילו אם יקשור היטב את הסדינים באופן שלא יתגדנדו "אין נכון לעשות...אע"פ שקושרם בטוב".

^[3] כשיטת המג"א תרל סק"ו" וכן נפסק בפס"ד צ"צ בהוספות עמוד 832 שיש להחמיר בדעה זו הסוברת שבסוכות 'לבדו' צריכים ארבע דפנות דווקא.

^[4] ספהמ"ג.

^[5] ספהמ"ג.

^[6] כד"ח תרכט סק"א.

^[7] כיוון שנשתנית צורתה, ראה שו"ע תרכט ס"ה ובכה"ח שם סק"כ"א פירט שיטות המחמירים בזה.

^[8] כה"ח תרלה סק"ח.

^[9] שו"ע"ר תרכט ס"א.

^[10] הכפר של הרבי • גיליון 22 • ערב ראש־השנה תשע"ד

בשברי כיסאות ושולחנות, אף אם הם עשויים מעץ מכיוון שהם (היו) כלים וממילא הרי הם מקבלים טומאה. ואם סיכך בהם - סוכתו פסולה¹³⁵. להלן נפרט את שיעור כמות הסכך הפסול הפוסל את הסוכה.

• לכתחילה אין מעמידים את הסכך עליידי דבר המקבל טומאה, אף שגידולו מן הארץ, ולכן בסוכות מוטות ברזלים, צריכים להניח על הברזלים העליונים מוטות עץ ועליהם את הסכך, כדי שהסכך לא יישב על מוטות הברזל של הסוכה מכיוון שהברזל אינו כשר להיות מעמיד לסכך (ואף כי גם הקרשים הנ"ל יושבים על מוטות הברזל, מכ־מקום הרי זה רק 'מעמיד דמעמיד' ומותר). פריסת מוטות העץ צריכה להיות לרוחב הסוכה ולא לחברם לאורך מסגרת דפנות הסוכה כיוון שאז הם אינם 'מעמיד דמעמיד' אלא ממש יושבים על דפנות הברזל, ורק כאשר הן פרוסות לרוחב הסוכה, אז הסכך יושב על הקרשים והקרשים יושבים על מוטות הברזל והמוטות הן רק 'מעמיד דמעמיד' שמותר¹³⁶.

• אם שם כבר את הסכך על דפנות הברזל או כל 'מעמיד' אחר שאינו ראוי - הסוכה כשרה ויכול לשבת לכתחילה בסוכה זו ואין צריך לטרוח להחליף את 'מעמיד' הסכך.

• דין זה של 'מעמיד' לא נאמר על אבן, ולכן אם אחת מדפנות הסוכה עשויה מקיר אבן - יכול לכתחילה לשים את הסכך על קיר האבן ואין צריך לשים מוטות אחרים על קיר האבן ולהניח עליהם את הסכך.

• מותר לכתחילה לחבר את הקרשים שעליהם מניחים את הסכך לסוכה עם אזיקונים או מסמרים כי זה 'מעמיד דמעמיד'.
• אין להניח על הסכך (או מתחתיו) דבר שאינו ראוי לסיכוך, ולכן הרוצה לשמור את הסכך שלא יעוף - לא יניח על הסכך שברי כלים דוגמת שולחן וכיסא, מכיוון שאלה אינם ראויים לסיכוך. ואם הניחם שם, צריך להוריד¹³⁷ (והסוכה כשרה אף אם לא הוריד כי 'מעמיד' אינו פוסל בדיעבד).

וכמו כן, אין לקשור את הסכך באזיקונים אל מוטות העץ, אלא רק בחבלי פשתן שהם אינם מקבלים טומאה¹³⁸.

• שיעור הסכך הפסול הפוסל את הסוכה הוא ארבע טפחים ומעלה שהם 32 ס"מ¹³⁹. אם כל הסכך הפסול שבאותו מקום אינו מגיע לרוחב 32 ס"מ - הסוכה כשרה.

כמו כן הבונה סוכה תחת קורת המרפסת, אם רוחב הקורה הוא פחות מארבעה טפחים שהם 32 ס"מ - מותר. כאשר יש קורה נוספת והמרחק בין שתי הקורות הוא לפחות שלושה

^[135] שו"ע תרכט ס"ב

^[136] דיני מעמדי ומעמדי דמעמדי הובאו בשו"ע תרכט ס"א י"ג

^[137] כי אין בזה טירחה כמו בכל 'מעמדי' שאין צריך להוריד

^[138] וזה שאינם ראויים לסיכוך הוא בגלל שגשגתה צורתם בסימן תרכט ס"ו ולא בגלל שהם פסולים לסכך ולכן אינם פסולים כשהם מעמדי

^[139] וכל זה הוא בתנאי שהסכך הפסול אינו 'מעמיד' את כל שאר הסכך הכשר, ואם הפסול הוא 'מעמיד', הרי אז יש בעיה לכתחילה גם בפחות מד' טפחים מדין 'מעמדי'

טפחים שהם 24 ס"מ - מותר. אך אם המרחק ביניהם הוא פחות מ־24 ס"מ - הקורות נחשבות כמחוברות מדין 'לבוד' והן פוסלות את הסוכה, אף אם רוחב כל אחת מהן (בפני עצמה) הוא פחות מארבעה טפחים¹⁴⁰.

• הסכך צריך להיות קרוב לדפנות ודי בכך שיהיה בתוך שלושה טפחים שהם עד 24 ס"מ לדופן. ואינו חייב להיות ממש דבוק לדופן, אך מרחק למעלה מזה פוסל את הדופן. ואם אין שלוש דפנות - הסוכה פסולה. כמו כן חלל ריק באמצע הסכך פוסל את הסוכה. זאת אם החור הוא בגודל 24 ס"מ, אך כאשר הוא פחות מכך, אינו פוסל את הסוכה¹⁴¹.

גם כאשר הסוכה כשרה, כי החור הוא פחות משיעור (הנ"ל) הפוסל, אם החור הוא ניכר ומשמעותי - אין יושבים תחת אותו החור ואין אוכלים שם. אך סתם חורים קטנים אין בהם בעיה "דהא אין סוכה שאין בה נקבים נקבים"¹⁴².

• סכך פסול בשטח של ארבעה טפחים שהם 32 ס"מ, פוסל את הסוכה רק אם הוא מונח באמצע הסוכה במרחק של שלושה טפחים ומעלה מדופן הסוכה, אך כאשר הסכך הפסול מונח מתחילת דופן הסוכה, אין הסכך פוסל את הסוכה עד לשיעור של שטח ארבע אמות של הסוכה. ודין זה נקרא 'דופן עקומה' דהיינו שסכך הצמוד לדופן, עד ארבע אמות, מחשיבים אותו כאילו הוא חלק מדופן הסוכה ואם כן הסכך הכשר צמוד לדופן הכשרה¹⁴³.

לפי זה, כאשר אין מספיק סכך כשר לכל הסוכה, ניתן להניח סכך פסול בצדדי הסוכה,

10 טפחים ורוחב שבעה טפחים. ומודדים את הטפחים מרצפת המכונית ולא מהכביש.

• אפשר לאכול בסוכה זו גם בשעת הנסיעה

ואין צריכים לעצור לשם כך את המכונית¹⁴⁶.

• עשה סוכה על המכונית והשתמש גם בצדדי המכונית לדפנות, מרגע שהשתמש בסוכה לשם מצוות סוכה חלה קדושה על הסוכה ואינה בטלה ואי־אפשר לפרק הסוכה ולהשתמש במכונית (היכן שעמדה הסוכה) לדבר אחר. והוא הדין אפילו אם עשה מראש הסוכה לזמן קצר¹⁴⁷. לכן, הבונים סוכה על גבי מכונית שכורה עליהם לשכור את המכונית עד סוף החג ולא לפרק הסוכה באמצע חול המועד ולהחזירה להשכרה.

• מותר להיכנס לסוכה זו גם בשבת וחג.

הכנת ארבעה מינים:

• אוגדים את הלולב בתוך הסוכה ובערב החג¹⁴⁸.

• ההדס והערבה יהיו כל אחד באורך שלושה טפחים שהם 24 ס"מ. הלולב צריך להתחיל מלמטה בשווה עם ההדסים והערבות ולא יבלוט מהם למטה¹⁴⁹, אך למעלה, צריך הלולב לבלוט (לפחות) טפח מעליהם¹⁵⁰, ולכן הוא צריך להיות (לפחות) ארבעה טפחים.

• כאשר ההדסים והערבות ארוכים מדאי - יחתכם מהקצה התחתון שלהם ובתנאי שלא יהיו פחות משלושה טפחים.

• האוגדים את הלולב בחג עצמו, יקצרו את ההדסים והרבות (במידת הצורך) ויכינו הטבעות בערב חג. ואין לעשות זאת בתוך החג¹⁵¹. אם לא הכינו טבעות מערב חג, יקשרו את שלושת המינים בקשר אחד או קשר של עניבה על גבי עניבה, אך לא יעשו עניבה על קשר¹⁵². ובחג עצמו מותר לחתוך את שארית הטבעת גם בסכין¹⁵³.

אופן הנטילה:

• משכימים לנטילת לולב¹⁵⁴, ונוטלים

בסוכה¹⁵⁵. ואין אוכלים קודם נטילת הלולב¹⁵⁶. לאחר נטילת הלולב נוהגים לטעום מיני מזונות

כדי לברך על כך לישב בסוכה¹⁵⁷.

• כאשר משאילים את ארבעת המינים לאחר,

יש להגיד שזה "מתנה עלימנת להחזיר". וביום הראשון של החג זהו לעיכובא. ביום הראשון נותנים לנשים והילדים לברך על ארבעה מינים - אחרי הגברים¹⁵⁸.

• "קטן היודע לנענע לולב כדינו, אביו חייב

לקנות לו לולב כדי לחנכו במצוות"¹⁵⁹, ודבר זה הוא מגיל שש.

ערב חג:

• אין נוטלים ידיים לאכילת פת בערב החג, משעה עשירית¹⁶⁰ (ושתית יין מותרת רק מעט), אבל מותר לאכול פירות וירקות ומעט בשר ודגים "ובלבד שלא ימלא כרסו מהם"¹⁶¹, וכן תבשיל של חמשת מיני דגן או אורז וכדומה.
• מדליקים נרות בסוכה¹⁶² ומברכות "שהחינו". נוהגים להדליק את הנרות בזמן כניסת החג גם כשהחג לא חל בשבת¹⁶³.

ההדלקה היא כמו בשבת ומברכות אחר ההדלקה. מאחר ומברכות "שהחינו" לכן לא יועיל תנאי שאינן מקבלות את החג. ומי שרוצה לטעום משהו לאחר הדלקת הנרות, קודם בין השמשות - לא תברך "שהחינו" אלא תשמע ותצא ידי חובה ב"שהחינו" שמברך הבעל בקידוש.

• במקרה שחוששים שהנרות יביאו לידי סכנה, או שמא ייגנבו הפמוטות, ידליקו את הנרות בסוכה ולאחר מכן ייקחו את הנרות לתוך הבית וישאירו בסוכה שני נרות שידלקו במקום¹⁶⁴. אם נכבה הנר מהרוח, מותר להדליקו (שוב) מנר אחר.

סעודת ליל החג:

• "צריך כל אדם לכוון בשיבתו בסוכה שיושב בה כדי לקיים מצוות הקב"ה שציונו "לישב בסוכה" זכר ליציאת מצרים"¹⁶⁵. כוונה זו צריך לכוון בשעת הכניסה והישיבה בסוכה, עוד קודם אמירת הברכה בקידוש¹⁶⁶. אם לא

^[157] וראה גם באוצר' עמוד רצג

^[158] שו"ע תרנח ס"ו

^[159] שו"ע תרנז ס"א

^[160] שו"ע' תרלט ס"ב

^[161] תעא ס"א י"ב

^[162] שו"ע"ר רסג ס"ד

^[163] ונראה שבוה מקיימים את תחילת מצוות ישיבה בסוכה ועי"ז חל שם שמים על הסוכה וזמן חלות ש"ש בסוכה הוא בביה"ש (תרלח ס"ז). ואף שמברכת' להדליק נר של יום־טוב' ואינה מוזכרה את החג עצמו, מכל מקום היא מברכת 'שהחינו' ובוה מקבלת עיצומו של יום של חג:הסוכות דווקא. (ואף שהיא פטורה ממצוות סוכה מ"מ הדלקת הנרות היא בשליחות הבעל ובשביל שלא יכשלו האוכלים בסוכה בעץ ואבן).
^[164] שו"ע"ר רסג ס"ד (ואף ששם מובא שהדלקת שתי נרות הוא משום 'זכור ושמור' וזה לא שייך בחג, מ"מ ישנם טעמים נוספים להדלקת שתי נרות השייכים גם בחג).
^[165] שו"ע"ר תרכה. ויש להעיר שמדוברי רבנו שם נראה לדייק שהכוונה של 'סוכות הושבתי וחר לענני הכבוד היא בשעת עשיית הסוכה, ואילו בשעת הישיבה בסוכה מכוונים 'זכר ליציאת מצרים' בלי 'סוכות הושבתי, ואכמ"ל.

^[166] הכוונה צריכה להיות בעת מעשה המצווה, ובסידור כתב רבנו הזקן שמכונים את כונות הצציצ' בשעת העטיפה ושם העטיפה נעשית קודם הברכה ואם כן יוצא שמכוון את הכוונה אחר הברכה כי אין שם שום מעשה בשעת הברכה. ובכוונת התפילין כתב רבנו

^[167] הזקן שמכונים בשעת ההנחה על היד לפני ההידוק (ולפני הברכה) כי

^[168] ההנחה היא כבר מעשה (מסוים) ואפשר כבר לכוון, וכן כאן בסוכה

כיוון בשעת הברכה - יכוון אחר כך.

• בשעת ברכת "לישב בסוכה" יש להביט לעבר הסכך¹⁶⁷.

• אין נוטלים ידיים לתוך כלי בתוך הסוכה ממש, משום בזיוי הסוכה, אך לתוך הכיור הנמצא בסוכה - נוטלים. כן אין משאירים פחי זבל קבוע בסוכה, אבל אפשר להכניסו כדי לאסוף את הדברים וכפי שעושים בסלון הבית.
• את נטילת הידיים יש לעשות סמוך לסוכה, הן בשבת והן בחול¹⁶⁸. ויש להיזהר מאוד בנטילת ידיים בחג ושבת - לא ליטול במקום שהמים יישפכו על הרצפה. וכן במקום שיש קרקע מרוצפת, יש לשפוך לתוך כלי.

• קרקע מרוצפת מותר לטאטא במטאטא גם

בשבת או חג, אך אין שוטפים את הקרקע¹⁶⁹.

• כזית ראשון בלילה הראשון של סוכות הוא מצווה מדאורייתא לאנשים¹⁷⁰, ויש לאכול יותר מכביצה משום סעודת יום־טוב. ולכתחילה צריך לאכול זאת קודם חצות¹⁷¹. ויש מקפידים שכזית זה לא יהיה מחלה מתוקה אלא מחלה רגילה¹⁷². כזית הראשון צריך לאכול בשיעור 'אכילת פרס' דהיינו לכתחילה בתוך 4־6 דקות¹⁷³.

דיני ישיבה בסוכה:

• שיעור אכילה בסוכה המחייב ברכת "לישב

בסוכה" הוא בלחם או מיני מזונות בשיעור של יותר מכביצה (דהיינו 56 גרם ומעלה)¹⁷⁴.

• אין מברכים ברכת "לישב בסוכה" על יין, אף־על־פי שחייבים לשתות היין בסוכה. ולכן נכון לשתות את היין לאחר שכבר בירך "לישב בסוכה" (בסוכה זו) על דברים אחרים. וברכת "לישב בסוכה" במשך היום פוטרת את שתיית היין בסוכה זו במשך כל היום (אף שיצא וחזר באופן המחייב ברכה חדשה של "לישב בסוכה")¹⁷⁵.

מכוון בשעת הישיבה שהיא מעשה מצווה אף שהישיבה היא עוד קודם הברכה בקידוש.

167. כן היה נוהג כ"ק אדמו"ר ואולי הוא מטעם שצריך להחזיק בדבר שמברכים עליו וכאן שאין אפשרות החזיק - 'נותן בו עיניו'. טעם נוסף הוא כי ייתכן שהכוונה של זכר ליציאת מצרים צריך בשעת הברכה יש לכוון על בסוכות הושבתי ולכן מביט על הסכך בשביל לכוון.

168. ובחול הבעיה היא משום הפסק בין הנטילה להליכה שנתבאר בסימן קסו ס"א בסוגריים שהוי הפסק הליכה מבית לבית. בשבת נוספת גם הבעיה של הפסק בין הקידוש לטעויה. וכל זה הוא בסוכה העומדת בחצר ואויר החצר מפסיק בין הסוכה לבית שאז הכניסה לבית היא הפסק וצריך לחזור ולקדש שוב (סימן רעג ס"ד) ורק אם יכול לראות מהמקום בבית את הסוכה אפשר בשעת הדחק להקל (שם ס"ב). אך סוכה המחוברת לבית כגון סוכה שעושים במרפסת הבית או החצר ופתח הסוכה הוא לתוך הבית, בזה אפשר להקל להיכנס לבית אם חשב על כך מלכתחילה להיכנס לבית כי נחשב 'מחדר לחדר' (עיי"ש ס"ב ד).

ויש להעיר שלכתחילה אין להפסיק בין הנטילה להליכה יותר משיעור הילוך כב אמה אפילו שנטול סמוך למקום האוכל ומתעכב בניגוב הידיים שזה צורך הנטילה כמובא בסימן קסו ס"א.

169. שו"ע"ר סימן שלו סוס"ב ד.

170. שו"ע"ר תרלט ס"ו יט.

171. שו"ע"ר תרלט ס"ב.

172. כיון שהמצווה היא באכילת לחם וראה בסימן קסח קו"א ד שדן רבנו אם הנילוש במי פירות נקרא לחם.

173. וראה במט"א תרנב ס"ה שאם הפסיק או שאלכ באמצע מאכלים אחרים צריך לחזור ולאכול שוב כזית בשיעור אכילת פרס.

174. ע"פ שו"ע"ר תרלט ס"א י"ב ששיעור זה הוא שיעור אכילת

קבע החייב בסוכה.

175. וזהו חידושו של רבנו תרלט טט"ו שהיין נפטר בברכת לישב שעשו במשך כל 'אותו היום'.

כל זה הוא בשתיית יין סתם, אך על יין של הבדלה מברכים "לישב בסוכה"¹⁷⁶. ונראה שיש להקפיד לשתות רביעית.

• בשעת הקידוש מברכים "לישב בסוכה" אחר הקידוש ולא אחר ברכת "המוציא"¹⁷⁷. ונראה שהמקדש על יין ושותה רביעית נוספת לקידוש במקום סעודה מברך גם כן "לישב בסוכה" כמו בהבדלה.

המקדש בסוכה על 'משקה' מברך "לישב בסוכה" בעת אכילת הלחם. המבדיל על שיכר אינו מברך "לישב בסוכה" בהבדלה¹⁷⁸.

• המתוועדים בסוכה עד זמן מנחה וקמים להתפלל מנחה וערבית וחוזרים לסוכה לעשות הבדלה יברכו שוב "לישב בסוכה" על יין ההבדלה, אף שלא עבר זמן רב מאז שעזבו את הסוכה וכן היה בדעתם לשוב לסוכה לעשות הבדלה¹⁷⁹.

• שכח לברך "לישב בסוכה" וגזכר באמצע האוכל - מברך כשנזכר. ואם נזכר לאחר שכבר סיים סעודתו - מברך מיד, ואינו צריך לטעום משהו לאחר הברכה, כי הברכה היא על עצם הישיבה בסוכה¹⁸⁰.

• הנכנס לסוכה לאכול מיני מזונות בשיעור קטן ונמלך להמשיך לאכול, מברך "לישב בסוכה". ואכילתו הראשונה מצטרפת לשיעור כביצה של "לישב בסוכה". ואין צריך לאכול כביצה לאחר הברכה דווקא¹⁸¹.

• הנכנס לסוכת חברו כדי לאכול, חייב לברך "לישב בסוכה" אף אם בדעתו לחזור מיד לסוכתו. ואפילו הוא באמצע הסעודה בסוכתו, מכל־מקום סוכה זו היא חדשה בעבורו ועליו לברך בה "לישב בסוכה". וכשחוזר לסוכתו אינו מברך שוב, שהרי יצא על־מנת לחזור ולא 'הפסיק' את שהייתו בסוכה.

• הנכנס לסוכת חברו על־מנת להישאר שם זמן ממושך כגון לצורך התוועדות, כדאי לקחת מיד פרוסת מזונות ולברך "לישב בסוכה"¹⁸².

• ברכת "לישב בסוכה" נמשכת כל זמן השהות בסוכה ונפסקת רק כאשר יוצא מהסוכה על־מנת לעזוב אותה ולא לחזור לסוכה בשעה־שעתיים הקרובות¹⁸³; או במקרה שיצא מהסוכה ובדעתו היה לשוב אליה מיד אך לפועל התעכב ושב רק כעבור למעלה משעה־שעתיים, שאז חייב לחזור ולברך "לישב בסוכה"¹⁸⁴.

ולפי זה, מי שבירך "לישב בסוכה" וגמר סעודתו וכבר בירך ברכת־המזון ורוצה לאכול (שוב), אינו צריך לברך "לישב בסוכה" על האכילה השנייה על־אף שמברך שוב ברכה

ראשונה, מכיוון שהישיבה בסוכה נמשכת ולא הופסקה.

• בכל מקום שמסתפק אם בירך "לישב בסוכה" - לא יברך, כי "ספק ברכות להקל", אך יכול לבקש מאחר המברך "לישב בסוכה" שיוציא אותו בברכתו (ויענה 'אמן' לברכה ובלי "ברוך הוא וברוך שמו").

• בחולי־המועד קוראים בתורה בכל יום ארבע קריאות שונות, כפי שעושים בחו"ל, ואין קוראים ארבע פעמים את הקריאה של אותו היום¹⁸⁵.

הושענא רבא:

• לפני הלל מסירים את שתי הכריכות שעל הלולב כדי להרבות בכסכוס הלולב¹⁸⁶.

• יש נוהגים לקחת למעוברת שתי הושענות ולחבוט בהם יחד.

• לפני כניסת החג נוהגים 'להיפרד' מהסוכה, בטעימה.

שמחת תורה:

• המקדשים על 'משקה' או אומרים 'לחיים' ומיד אוכלים או שותים, כדי להרגיע את חריפות המשקה, אין מברכים על אכילה ושתייה אלו. ומדת חסידות היא שאם טועם

בכל הזדמנות אחרת) דבר שטיבולו במשקה, שאינה לחותו הטבעית של האוכל - צריך לקחת במזלג ולא בידיים¹⁸⁸.

• כל משך זמן הישיבה בהתוועדות, ואפילו אם זה כמה שעות, אין זה הפסק בסעודה אף־על־פי שלא אוכלים כל הזמן; ואין צריך לחזור ולברך שוב על האוכל או השתייה (ואפילו יוצא באמצע לשירותים). אבל אם הולך להתוועדות אחרת - חוזר ומברך שנית.

• בקידוש של שמחת־תורה ביום, לאחר ת] ילת שחרית, אין נוטלים ידיים מכיוון שעדיין לא התפללו מוסף, אלא אוכלים מיני מזונות בלבד.

קריאת התורה:

• כאשר עושים מניינים רבים, אפשר לקרוא בספר־תורה אחד עד סוף 'וזאת הברכה' עם 'חתן תורה' ואז להתאחד למניין אחר לקריאת בראשית ומפטיר. אך א־אפשר לקרוא בספר הראשון רק את חמשת העליות ראשונות עד 'מעונה' בלי 'חתן תורה'.

• משעה שהכריזו "משיב הרוח ומוריד הגשם" במניין המרכזי, צריכים לומר זאת גם המתפללים שחרית, אלא אם כן הם מתפללים במניין (בפני עצמו)¹⁸⁹.

• טעה ואמר "מוריד הטל" ונזכר מיד קודם

שאמר "מכלכל" - מתקן את עצמו מיד. ואם נזכר אחר אמירת "מכלכל" - אינו חוזר.

• אחרי החג לא יזרוק את הסכך במקום דריסת אנשים וכל־שכן שאין זורקים אותו לאשפה¹⁹⁰. ■

^[188] סו"ס נט"ו לסעודה.

^[189] שולחן מנחם ח"ג עמוד רנב.

^[190] שו"ע תרלח ס"ט.

כנגד ארבעה מתפללים

ר' נחום רבינוביץ'

כצפוי להיות בימות־המשיח. אלו מסייעות לו להשיג אלוקות ולחזות "באור פני מלך חיים", בכל רגע נתון.

בהזדמנות אחרת, אגב, כאשר מאן־דהו העיז להעיר לר' משה על הסכנות הרוחניות הגלומות במכשירו, הביט בו משה כלא־מבין. מכך למדתי שר' משה הוא בדרגת "לא יאונה לצדיק כל אוון". עתה נתחדש לי גם, כי תפילתו היא בבחינת "יידע כל פעול כי אתה פעלתו", כלומר שגם המכשיר הדומם מכיר בגדולת ה'.

המחנך

החסיד השלישי, ר' דוד, אינו זקוק לסיועו של 'טלפון חכם' לניצול זמן התפילה. אצלו זמן התפילה הוא קודש לעבודת החינוך. זְמִי, בנו, יושב לצידו כדג נרעד. בהינף יד מכוון ר' דוד כל העת למשימה הבאה. "תקרא את הקטע מכאן עד לכאן" נשמע קולו המצוה. "תדפוףך לפה"; "כעת תגיד את זה"; "עכשיו כאן". ואבוי לו לילד אם לא יעמוד בקצב או אם ישקע לרגע גט בחלום.

ר' דוד לוקח אתנחתא ממשירת החינוך החשובה והמפרכת ומדפדף כמה דפים בסידורו. לאחר דקתיים הוא פותח בשיחה קצרה עם החבר שלצידו. מן הסתם הם משוחחים בנושא חינוך הילדים.

לפתע מתעשת ר' דוד ומבחיץ שהחזן מחזיק באמצע אמירת 'הקדיש'. הוא מסתובב מיד ונותן מבט נוקב בבנו. געגרה קלה הוא דוחק בו לענות 'אמן' "בקול רם, כראוי לילד חסידיו".

מה יש להגיד... ר' דוד זוכה ל"עולמך תראה בחיידך", בראותו את 'הקדיש' הפרטי שלו יושב לצידו ומתפלל בעבורו, עוד בימי חייו.

המתפלל

לאחר שסיימתי להתפעל מתפילת החסידים הנזכרים, נפל מבטי על חסיד נוסף, ר' גרשון, שישב בקצה בית־הכנסת. ר' גרשון, הינו חסיד פשוט שתפילתו אינה מעוטרת במצוות רבות כתפילות קודמיו. בזמן התפילה הוא אינו מצטיין ב'אהבת ישראל' ואף אינו משקיע כלי־כך בחינוך הילדים. קודם תפילתו ראייתו לוחץ על כפתור הכיבוי של הסלולרי הפשוט שלו (ממש רחמנות) ובכך כמו ויתר מראש על עשיית 'דירה בתחתונים' תוך כדי אמירת 'פסוקי דזמרה' או ברכות קריאת־שמע. ר' גרשון פשוט... מתפלל.

תפילתו של ר' גרשון תפסה אם־כן את תשומת ליבי. היא נאמרה בקול רם ומילותיה נשמעו היטב. בזמן חזרת הש"ץ ר' גרשון לא אומר תהילים ולא משלים את שיעור החת"ת, אלא עוקב מתוך הסידור אחרי החזן ועונה בחיות 'ברוך הוא וברוך שמו' ו'אמן'. קודם לכן, בעת אמירת 'פסוקי דזמרה' היה נדמה אף, כי ר' גרשון מתעמק במילים ומנסה 'להתחבר' ולחוש איזו רוממות רוחנית בתפילתו.

לפתע נעצר ר' גרשון בתפילתו ומרכז את מחשבותיו. ניכר עליו כי הוא מנסה להעמיק קצת ולחוש "לפני מי אתה עומד". בעיניי דומה היה באותה שעה כמי ששרוי בעולם אחר. הוא קולט בהשגתו כיצד כל המציאות הינה הבל הבלים וכי "אין עוד מלבדו". הוא חש התרוממות־רוח והתעלות.

בוויות עיניי קולט הנני שתי עיניים נוספות נעוצות בר' גרשון. אלו הן עיניו של מענדל, בנו הקטן, שסבלנותו הקצרה לא הניחה לו לשבת לצידו כל משך התפילה ורק עתה הגיע, והוא מביט באביו התפוס במחשבותיו. אני מביט בעיניו הטהורות של הילד ומנסה לקרוא את מחשבותיו. נדמה כי את ליבו ממלאת תחושה של הערכה. מבטיו כאילו אומרים, "כשאגדל אתפלל גם אני כמו אבא!". ■

"מה זה חב"ד?!", נשאלתי לא־פעם על־ידי אנשים שפגשתי ב'מבצעים'. וכמעט תמיד, לאחר הסבר ראשי־התיבות 'חכמה, בינה, דעת', התגלגלה לה איכשהו תשובתי לעניין עבודת־התפילה, ל"השגת המוח ועבודת הלב". שהלוא אין זה סוד כי עניין התפילה נוגע לעצם מהותה של חסידות חב"ד.

באחד מימי חודש זה, שהוא גם חודש של תפילה וחשבון־נפש, ישבתי לי בבית־כנסת מסויים בכפר־חב"ד וכמעט בלי משים מצאתי עצמי מתבונן בכמה חסידים, ארבעה ליתר דיוק, בזמן תפילתם. הנה הרשמים שהותירה עליי התבוננות זו.

בעל ה'אהבת ישראל'

'אהבת ישראל' הייתה מאז ומקדם יסוד גדול בחסידות. חסידים הראשונים מוכנים היו לוותר על טובתם הגשמית ואפילו הרוחנית - למען הזולת. אולם עד שלא הכרתי את בערל, לא ידעתי עד היכן מגעת מידת 'אהבת ישראל' החסידית המצויה אפילו בקרב בני דורנו.

בערל נכנס לבית־הכנסת כשהחזן עמד ב'ברוך שאמר'. הוא פסע אל מקומו בפנים מאירות ובחיוך גדול, וקידם בברכת 'צפרא טבא' את רעיו ומיודעיו. בעודו מתיישב על הספסל הארוך דרש בערל בשלום יוסל, שכנו לספסל התפילה. לשיחה הלבבית שהתפתחה בין השניים הצטרף ידיד נוסף. במהלך השיחה מלמל בערל מדי פעם כמה משפטים מתוך הסידור; ייתכן שהיו אלו המילים "הריני מקבל עליי מצוות עשה של ואהבת לרעך כמוך" אותן "נכון לומר קודם התפילה".

כאשר החזן אחז בברכת 'ישתבח', הייתה שיחת הרַעים קרובה לאווירת 'התוועדות' חסידית חמה, שגם קריאות ה"שש...ששש..." של המתפללים, לא הצליחו להפסיקה. נראה היה כי בערל החסיד נזהר שלא לקטוע, חלילה, את שיחת הרַעים, כדי לא לפגוע בכבוד חבריו. רק בשעת 'הקדיש', כאשר חבריו התפנו לעניית 'אמן', ניצל בערל את המומנטום והתעטף בטליתו.

אין ספק, בערל הוא מסוג החסידים הנעלים, המוכנים להקריב את תפילתם ואת טובתם הרוחנית - למען הזולת...

ה'מקושר'

ר' משה הוא מהחסידים המפורסמים הנושאים ברמה את דגל ה'התקשרות'. עם היכנסו לבית־הכנסת מנופף הוא במכשיר האייפון החדיש, כן ממש מהמהדורה העדכנית, 'הדור השביעי'. מכשיר האייפון של ר' משה הוא גדול ומהודר ('ארבע על ארבע'), כדי לממש את הכוונה העליונה של 'דירה בתחתונים', בתכלית השלמות.

במהלך התפילה ניצב מכשיר האייפון לימינו של ר' משה והוא מסייע לו בתפילתו. לא זו בלבד, אף המכשיר עצמו משתתף בתפילה. במהלך 'פסוקי דזמרה' בוקעת ועולה ממנו ה'תנועה' איי... יא...יא...

אויאז ממחר ר' משה להביט במכשיר כדי לדעת איזו 'השגה' נקלטה בו. ותוך שהוא מחליק באצבעו על המכשיר, עולה בי לרגע החשש שמא יש בזה משום "מאן דמחויי במחוג קמיה מלכא" [מי שמחווה תנועה באצבעו בעומדו לפני המלך, שיש לו דין של מורד במלכות]. אולם הארת הפנים של ר' משה מעידה כי בלחיצת כפתור אחת הוא הצליח להפיץ את המעיינות חוצה ולהכריע את כל העולם כולו לכף זכות, וזאת כתגובה למסר החשוב שקיבל קודם לכן מהשמים ("פון אימ(יי)ל").

בכלל, ה'השגות' במכשירו של ר' משה הן בבחינת 'ראייה',

קרה בכפר

תמה שנת עשייה גדולה

מבט על השנה שהייתה בכפר־חב"ד

תשרי

בדרכים ישירות

לאחר חידוש כל כביש הכניסה לכפר־חב"ד, סלילת מדרכה מתוקנת והקמת מפרץ אסתטי ובטיחותי בפתח הכפר, הגיע תורם של הכביש והמדרכות במרכז הכפר לעבור חידוש ורענון יסודיים. אלה נסללו מחדש וגם המדרכות שמשני צידי רוצפו מחדש. במקביל חודש גם הכביש שבין מעונות היום לבית־שזר. כמו כן נסללה והותקנה חניה מסודרת בכניסה לבניין המרפאה, במרכז הכפר.

תנופה למוסדות הגיל הרך

שנת הלימודים תשע"ג החלה בסייעתא דשמיא באופן סדיר ותקין. אלפי בני ובנות הכפר נקלטו במוסדות החינוך, וקולות הלימוד חזרו להדהד בחוצות הכפר. בשורה מיוחדת נרשמה בתחום המוסדות לגיל

הרך, כאשר שני מעונות יום־חדשים הוקמו ונפתחו - תוך הירתמות נמרצת של 'כולל חב"ד' - בכניסה למתחם 'בית־הספר למלאכה'. המעונות הללו מעניקים מענה הולם לעוד 60 פעוטות.

נתנו כבוד לתורה

כרבתת יהודים מכל החוגים והסוגים השתתפה השנה בהקפות השניות המסורתיות שארגן ועד כפר־חב"ד במוצאי שמחת־תורה. החידוש בשנה זו היה בכך שהמעמד כולו שודר במספר תחנות רדיו וערוצי תקשורת מקוונים, ובדרך זו נחשפו מאות אלפי בני־אדם לשמחה הגדולה בכפר־חב"ד.

מרחשוון

אם אין קמח

מעונות־היום בכפר־חב"ד מתחילים לקבל ארוחות בשריות, חמות ומזינות. זאת בזכות המטבח המרכזי החדש שהקים ועד כפר־חב"ד. המטבח פועל במתחם מוסדות 'אור שמחה' והוא מספק יום־יום מאות מנות לילדים הרכים.

כסלו

מרעננים ומחדשים

ההתוועדות הגדולה לרגל חג הגאולה וראש־השנה לחסידות, י"ט בכסלו, היא עניין של מסורת רבת שנים בכפר־חב"ד. ואולם בשנים האחרונות עושה ועד כפר־חב"ד מאמצים מיוחדים במטרה לרענן את

המתכונת המוכרת ולהביא אל ההתוועדות עוד ועוד קהלים שונים ומגוונים. מאמצים אלה נותנים את אותותיהם בקהל הגדול וברושם העמוק שמותירה עליו ההתוועדות.

את המשא המרכזי בהתוועדות השנה נשא השליח הרב מרדכי אבצן, שעשה את כל הדרך הארוכה מהונג־קונג לכפר־חב"ד, בכדי לרתק את הקהל בדבריו המאלפים ולהאיר את ליבו באור תורת החסידות ובאור ההתקשרות לרבי נשיא דורנו.

אדר

סיום ברוב עם

בראשית חודש אדר נערכה ברוב פאר והדר חגיגת סיום לימוד הרמב"ם היומי. את המעמד שהתקיים בבית־הכנסת 'בית מנחם' כיבדו בנוכחותם רבנים ידועי שם, בראשות המרא דאתרא, הגאון רבי מרדכי שמואל אשכנזי שליט"א. בין הרבנים שהשתתפו באירוע ושאלו נשאו בו מדברותיהם בלטו הרה"ג הרב יוחנן גוראריה, רב העיר חולון, הרה"ג הרב חיים סבתו, ראש ישיבת מעלה־אדומים, הרה"ג הרב יוסף־יצחק בלינוב, רב מרכז בני־ברק, הרה"ג הרב אברהם אלאשווילי, ראש כולל 'תפארת רפאל' בעיר לוד והרה"ג הרב אהרן שפירא, רב שכונת פרדס־קץ בבני־ברק.

ניסן

אנא נסיב מלכא

קהל רב מתושבי כפר־חב"ד והסביבה השתתף בהתוועדות החגיגית לרגל היום הבהיר י"א בניסן, יום הולדת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, שהתקיימה בבית־הכנסת 'בית מנחם' בכפר־חב"ד, בארגון ועד כפר־חב"ד.

במהלך ההתוועדות נשא המרא־דאתרא את דרשת שבת־הגדול וביאר, בין היתר, את המשמעות ההלכתית והמעשית של מכירת החמץ לרב ב'ערב קבלן'. את המשא המרכזי בהתוועדות נשא הרה"ח הרב טוביה זילברשטרם, משפיע ורב בית־הכנסת חב"ד בשיכון חב"ד בירושלים, שביאר בטוב טעם את גודל היום והשפעתו לדורות.

אייר

פאראד בלתי נשכח

גם בכל הקשור לארגון תהלוכת ל"ג־בעומר והפאראד הגדול, דומה כי ועד כפר־חב"ד והצוות הגדול שסייע עלידו, הצליחו השנה

יומם האחרון. האם, גב' מניה ברגר ז"ל, יזמה חמישה מיזמי הנצחה לבנה - מפעל אחד לכל אחת משנות חייו המעטות. המיזם החמישי, עליו הספיקה מניה לצוות קודם פטירתה, אף כי לא זכתה לראות בהגשמתו, הוא גן ילדים החדש שבו עסקינן. הגן נושא את שמו של הילד משה ברגר הי"ד וסיפורו האישי המיוחד יסופר בקצרה בשלט הנצחה בתוככי גן הילדים. הגשמת חזונם של בני הזוג ברגר, בכפרי"חב"ד, נזקף לזכות שני נאמני עיזבונה, הגב' אודליה דולב ועו"ד מר ראובן כהן. ■

כך נהפכה לה פינה נוספת בכפרי"חב"ד למקום נעים ומרגיע בעבור ילדים ואימותיהם ובעבור המבקרים הרבים הפוקדים את הכפר.

מנחם'אב

העיקר הבריאות

על הגבעה המשקיפה אל בית 770 מצדה האחד, ואל בית צעירי-אגודת"חב"ד מצידה האחר, הוכשר שטח להקמתה של תחנת 'מגן דוד אדום' חדשה. עם סיום הכשרת השטח הובאו למקום מבנים טרומיים מרוהטים ומאובזרים, מוכנים למלא את ייעודם החשוב.

התחנה הוקמה ביוזמת יו"ר ועד כפרי"חב"ד ובשיתוף פעולה עם ארגון מד"א הארצי. בצוות ההיגוי של המיזם חברים יו"ר 'השמירה' בכפר, ר' יואל בליניצקי ואיש 'הצלה' של כפרי"חב"ד והמושבים, ר' איציק לוי. חנוכת המקום תתקיים אי"ה במהלך חודש תשרי.

אלול

באתי לגני

אשכול גנים חדש נפתח בכניסה לאגף הצפוני של שכונת לוייצחק. במתחם פועלים ארבעה גני ילדים. על חזיתו של אחד המבנים מופיע הכיתוב הבא, "גני משה ברגר, לזכרו של הילד משה ברגר הי"ד, שנספה בשואה. נתרם עלידי אמו הגב' מניה ברגר".

מאחורי תרומה זו מסתתר סיפור עצוב ונוגע ללב, על ילד קטן, בן יחיד להוריו, שהוצא להורג (במלחמת העולם השנייה) חודשים מספר לפני יום הולדתו החמישי, בגיא הריגה בפולין. שני הוריו של הילד משה, מניה ופישל ברגר, זכו לעלות ארצה ולהתבסס כאן. אך הם לא זכו לחבוק ילד וכך הוסיף זכר בנם היחיד למלא את כל עולמם, עד

וישיבת"ק. גם לבנות התקיימו שתי סדרות של קייטנות, לגיל הרך ולגיל הבוגר יותר.

משתתפי מפעלי הקיץ זכו לימים ארוכים, גדושי חוויות גשמיות ורוחניות. אלה כללו לימודים באווירה חווייתית, תחרויות חסידיות, טיולים ופעילות אתגרית מגוונת. וכל זאת, במחירים מסובסדים, זולים בהרבה מקעמפים וקייטנות אחרים ברחבי הארץ. השנה לא היו כמעט ילד או ילדה בכפרי"חב"ד שלא השתתפו בלפחות אחד ממפעלי הקיץ.

פינת החי

פינת החי הקטנה שפעלה זה מספר שנים ב'גן משה' הסמוך לבית כנסת 'המרכז', הורחבה באמצעות כלובים חדשים ומרווחים המשמשים מעתה בית לשלל עופות ממינים שונים. בצד אלה הוקמה גם בריכת דגים קטנה וחביבה.

להתעלות מעל לכל הישגי השנים שעברו. התוצאה הייתה שהתהלכה השנה שברה שיאים, הן ברמת ההשקעה והביצוע שלה והן במספר המשתתפים בה.

קישוט כל רחובות הכפר בשלטים עם סיסמאות הקשורות לתהלוכה, הארגון המופתי של תהלוכות הבנים והבנות, הבמה הענקית שהוקמה, מסך הילדים הענק שהוצב עליה וכמובן המחזמר המרהיב ומהלבב שהוצג עלידי ילדי הכפר - כל אלה הפכו את הפאראד השנה לאירוע בלתי נשכח.

תמוז

בפעם ה־16

זו השנה ה־16 ברציפות שבה מתקיימים בכפרי"חב"ד מפעלי הקיץ שמארגן ועד הכפר לאלפי בני ובנות הכפר, כן ירבו.

מפעלי הקיץ לבנים כללו השנה מיניקעמפ, קעמפ 'חיילי הרבי',

הרה"ח ר' יחיאל־מיכל רובשקין ז"ל

הרב משה מרינובסקי

ר' יחיאל־מיכל הלוי רובשקין ע"ה נולד בלנינגרד באמצע שנות הצדי"ק, הלוא הן שנות ה־30 האיומות, כשהמשטר הסובייטי רדף את היהדות והחסידות עד חורמה. אביו היה הרה"ח ר' בצלאל הלוי רובשקין, איש נעול החסידית שהיה ירא־שמים מרבים ואיש תם וישר, ואמו הייתה מרת צביה, בת הרה"ח ר' שלמה רסקין ומרת בתיה, בתו של החסיד הנודע ר' מיכל שצ'ערבינער המוזכר בשיחות הרבי הריי"צ וברשימות הרבי נשיא דורנו ועל שמו נקרא.

עודנו ילד רך בשנים פרצה מלחמת־העולם השנייה וגם שארית מנוחת הנפש שהייתה מנת חלקו של הציבור החסידי בלנינגרד הופרה באחת. אמו של מיכל וילדיה נמלטו מהעיר שהייתה יעד מועדף על הכובש הנאצי הרחק לגורקי, שם גר אביה ר' שלמה רסקין ואילו האב ר' בצלאל נאלץ להישאר בעיר, גויס לכוח ההגנה האזרחית ובחודש שבט תש"ג נספה מהפצצה גרמנית כשהוא מותיר אחריו אלמנה, שתי בנות, מרת ליובא תבדלח"ט, אמי מרת מלכה ע"ה וילד פעוט הוא מיכל ע"ה.

בתום המלחמה נוצרה, כידוע, אפשרות לצאת את רוסיה תוך התחזות לפליטים מפולין השבים למולדתם. כאשר נוצרה הזדמנות לרשום את מיכל הקטן כבן לאחת המשפחות היוצאות, בני המשפחה סברו שזה הדבר הנכון לעשות, בתקווה שעד מהרה גם השאר יצאו. אלא שרצתה ההשגחה העליונה ובינתיים נסגר חלון ההזדמנות ואמו של מיכל ואחיותיו נותרו מעברו השני של מסך־הברזל.

יתום מאב ועם אימא שנמצאת הרחק איי שם, היה מיכל בן השבע (!) בין נוסעי העשאלון שעשה דרכו מרוסיה אל העולם החופשי, אך ליבו הילדותי מר לו. הוא מתגעגע לאימא וחרד מפני ההווה ומפני הבאות גם יחד. בצר לו, עמד בפניה והתייפח בבכי מר. באותה שעה - כך סיפר אחרי שנים רבות - ניגש אליו אחד היהודים הפולנים ואמר לו: "ילד יקר, אל תבכה. אימא נמצאת רחוק מאוד ולא שומעת אותך וגם כאן אף אחד לא מקשיב לך. עדיף שלא תבכה ותהיה חזק..."

בעקבות הדברים הנחרצים, הילד הרך אכן חדל לבכות ואת מה שהתחולל בנפשו באותה שעה נוכל רק לשער...

מאז הוחלט על צירופו לנוסעים, נמסר מיכל הצעיר לידי דודו, אחי אמו, הרה"ח ר' שאול רסקין ורעייתו מרת פריידא (בת החסיד הנודע ר' יעקב מסקאליק, "ענקל ז'וראוויצער") שדאגו לו כבן. איתם עשה את המסע הארוך מרוסיה, דרך מחנות־המעבר באירופה, עד לארץ־ישראל ואיתם עבר את קשיי הקליטה האישיים ואת חבלי הלידה של כפר־חב"ד שהיו מהתושבים הראשונים שלו והם גידלו אותו באהבה ובמסירות.

למרות דוחק הפרנסה, תנאי החיים הקשים מנשוא, הרדיפות וההתנכלויות שהיו מנת חלקם של תושבי הכפר באותם ימים, המקום היה מלא וגדוש חיים חסידיים תוססים, ונפשו העדינה של מיכל רובשקין הצעיר ספגה לתוכה הרבה מאלה. מנעוריו גילה עניין רב באורח החיים החסידי האותנטי ששרר בכפר, פיתח אהבה וחיבה להתוועדויות חסידיות ולסיפורים חסידיים אותם אצר בתוכו וחלק עם אחרים לאורך השנים. לימים למד תקופה בישיבת 'אחי תמימים' בראשון־לציון אצל המשפיע הרה"ח ר' שאול ברוק ע"ה שקירב אותו מאוד, וגם הימים ההם חיזקו וחישלו את רוחו החסידית.

בגיל צעיר יחסית יצא לעבודה ודאג לפרנסתו בעצמו. נהנה מיגיע כפיו, סבל את העול באהבה ובדומיה והיה אהוב וחביב על כל מי שבא איתו במגע, עקב מזגו הטוב והנוח לבריות והיותו מקבל כל אדם, קטן וגדול, בסבר פנים יפות. הכול אף נוכחו ביושרו ובהגינותו עד קצה האחרון.

בהגיעו לפרקו הקים את ביתו עם זוגתו תבדלח"ט מרת רחל שעמדה לצדו במסירות גם בעבודה החקלאית המפרכת כלול העופות ובכל עבודה בבית ובשדה, כשהם מנהלים בית חסידי של טוב לב ונתינה. אלה קבלו ביטוי מובהק כאשר אמי ובעלה אבי, הורי אבי המבוגרים ואנחנו הילדים עלינו מרוסיה בשנת תשכ"ו, כעשרים שנה לאחר שהאח והאחות נפרדו. ר' מיכל ע"ה ורעייתו תבדלח"ט פתחו את ביתם הקטן ברוחב לב וארחו את העולים החדשים בביתם תקופה לא־קצרה, עד שעסקני הכפר מצאו להם דיור זמני בדירה נטושה. גם בשנים הבאות בני משפחתו שעלו מרוסיה, וגם לא־מעטים מתושבי הכפר שלא ענו על ההגדרה הזו, נהנו מטוב ליבו בצורות שונות ומגוונות.

בצער ובכאב ליוו אותו מאות מתושבי הכפר במוצאי השבת. בשעת לילה מאוחרת נטמן במרומי הרה"זיתים כשהוא מותיר אחריו משפחה, ידידים ומכרים שינצרו את זכרו האהוב לנצח. ■

• מדברי הפרידה שכתב בן אחותו, הרב משה מרינובסקי שיח', ושנתפרסמו באתר 'שטורעם'

כפר־חב"ד של אז וכפר־חב"ד של היום - מה השתנה?

היום זאת 'עיר', על כל המשתמע מכך. יש בזה אולי גם אי־אילו חסרונות, אך אני מבקש להדגיש דווקא את המעלות. כיום יש בכפר הרבה יותר אברכים צעירים, הרבה יותר שיעורי־תורה, קבוצות גדולות מאוד של חבר'ה שיוצאים 'למבצעים'. בקיצור, כפר־חב"ד של היום הוא מקום תוסס וח' במיוחד.

זכרון־ילדות בלתי נשכח מכפר־חב"ד? י"ט כסלו בכפר־חב"ד וההתוועדות הגדולה ב'בית מנחם'. זה היה יום חג לכל תושבי הכפר ואפשר היה לחוש זאת בכל האווירה מסביב:

המקורבים שהחלו לנהור להתוועדות כבר משעות צהריים, ה'ביחד' של אנ"ש והאורחים, השירה המשותפת והמעוררת של ניגון ד' בבות וכו'.

דמות כפר־חב"דית נערצת? המשפיע ר' דוד אבא זלמנוב שיח', ששנים רבות התגורר בכפר־חב"ד ב', ליד בית הוריי שיח', ושהוא גם ידד משפחתנו. אהבתי לְשבת בהתוועדויותיו ולספוג מהחיות החסידית שלו.

בית־הכנסת בו התפללת בכפר? בית־הכנסת בכפר־חב"ד ב', המקום שבו עברו עליי שנות ילדותי, געוריי ובחרותי. במיוחד אני זוכר לטובה את ה'הקפות' בשמחת־תורה. באותן שנים גרו במקום משפחות רבות יותר. השליח הרב אברהם־שמואל בוקיעט שיח' נמנה עם התושבים והיה דמות משפיעה מאוד. זוכר גם את הרב שמואל חפר שיח' שלא־מעט שנים בא לשם לשמחת־תורה. היו רוקדים חזק מאוד, עד לפנות־בוקר.

המורה האהוב עליך ביותר מימי לימודך בכפר?

המלמד ר' יוסף ניימרק שיח', שהיווה בשבילי דמות של חסיד חם ונלהב. אפיזודה קטנה בקשר אליו: באחד הטילולים השנתיים

בחיידר צעדנו יחדיו ב'מסלול הליכה'. כל הדרך ר' יוסף שר שירים חסידיים. בשלב מסויים הוא מעד ונפל, אך מיד קם על רגליו והמשיך לצעוד. כשחיוך על שפתיו פנה אלינו ואמר: "כשנפלים - קמים וממשיכים הלאה!"...

מתגעגע לכפר־חב"ד? כן מאוד. בעיקר לפארבריינגענס הטובים, לשבת בצהריים בכפר־חב"ד... מה זה בעיניך 'כפר־חב"ד'?

המשפיע ר' מענדל פוטרפס ע"ה, שמאוד אהבתי להתבונן בו כשהתפלל. ר' זלמן לוינ ע"ה וניגוניו הלבביים. ר' מאיר פרידמן ע"ה עם כל הברען החסידי שלו. המשפיע ר' שלום

שם: משה נוימן

גיל: 28

מקום שליחות: דנייפרופטרובסק, אוקראינה

מס' ילדים (כ"י): 4 בלע"ר

תפקיד: מורה ומחנך

המקומות שבהם למדת

תלמוד תורה: אהלי תורה

ישיבה קטנה: תו"ת רחובות

ישיבה גדולה: תו"ת קריית־גת

איך מצליחים לחנך את הילדים במקום השליחות ללא סביבה חמה ככפר־חב"ד?

ב"ה, יש לנו בדנייפר מוסדות־חינוך מצוינים. בנוסף, אנו משתפים את ילדינו בענייני השליחות כגון לקיחת חלק פעיל בהכנסת־האורחים. 'כל' נוסף המשמש אותנו בחינוך ילדינו הן ההתוועדויות שאנו נוהגים לערוך בביתנו במועדים החסידיים.

'שיא' מיוחד במהלך עבודת השליחות שלך? כל יום הוא 'שיא' חדש בעבודת השליחות. אספר רק סיפור קטן שייתן הדגמה כלשהי. בדנייפר מרבים להשתמש בשירות מוניות. היה נהג קבוע שנהג לבוא אלינו, ומהר מאוד התעורר בי חשד כי הוא יהודי. יום אחד שאלתיו על כך בעדינות. "בוודאי שאני יהודי!", ענה. הוספתי ושאלתיו אם הוא יודע מה זה תפילין והאיש השיב בשלילה. הסברתי לו מהן תפילין וכשהגענו לחיידר שבו אני מלמד, הניח תפילין, לראשונה בחייו. כשסיים אמר לי בהתרגשות: "זאת הייתה פעם ראשונה, אבל בטח לא אחרונה!"...

רגע או אירוע מיוחד בקשר לרבי, שנחרת בזיכרוןך ובלבך?

קבלת הידיעה המרה בג' בתמוז תשנ"ד ומסע ההלוויה שהוקרן על קיר גדול בין 'בית מנחם' לישיבה. כולם מסביב געו בבכי ואני הייתי נסער, מתקשה לעכל את הדברים.

הצעת־יעול כלשהי לכפר־חב"ד? ללמוד יותר חסידות, להתפלל יותר 'בעבודה'... אבל מי אני ומה אני שאתן 'הצעות ייעול' לכפר־חב"ד?

איחולים לכפר־חב"ד? שיראו בו בגלוי שהוא אכן 'הכפר של הרבי' ושכשהרבי יבוא, יהיה לו נוח ונעים כאן. ■

"שישו ושמחו בשמחת תורה ותנו כבוד לתורה"

ועד כפר חב"ד

מועצה אזורית
עמק לוד

מועצה דתית
עמק לוד

האגף לתרבות
תורנית

השמחה,

ההתעלות,

התנועה...

המקפוד עין שונית בכפר חב"ד

כמיטב המסורת רבת השנים
הציבור כולו מוזמן להשתתף
בשמחת הקפות שניות

שתערך אי"ה ברוב עם במוצאי שמחת-תורה
כ"ב בתשרי תשע"ד (26.9.13), בשעה 21:00
בבית הכנסת 'בית מנחם' בכפר-חב"ד

עם הזמר החסידי
ר' נמואל הרוש שיחי'

עם תזמורתו של
ר' גרשון פרישטנט שיחי'

בהשתתפות
רבנים ואישי ציבור